
Representantforslag nr. 41

(2008–2009)

fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og
Åse M. Schmidt

Dokument nr. 8:41 (2008–2009)

Representantforslag nr. 41

(2008–2009)

fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt

Dokument nr. 8:41 (2008–2009)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt om nødvendige lovendringer slik at kommunene kan innføre brukerstyring med foreldre-flertall i skolens brukerstyre

Til Stortinget

BAKGRUNN

Norsk skole opplever en rekke alvorlige utfordringer. Til tross for at den norske skolen ligger i toppsjiktet i lærertetthet og ressursbruk, opplever vi at kunnskapsnivå og kvalitet er middels godt. "Elevinspektørene", PISA (Programme for International Student Assessment) og TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) melder at støy og uro er omfattende i norsk skole. Flere medier rapporterer stadig om bråk og uro i skolen, og enkelte medier har tidligere meldt at det er blitt vanligere at foreldre stiller opp med advokat i møtet med skolen. Det kan tyde på at forholdet mellom skole og hjem er i ferd med å bli preget av tillitssvikt og konflikt.

Forslagsstillerne mener det er mange tiltak som må gjennomføres for at norsk skole skal komme inn på en nytt og mer konstruktivt spor. Ett av tiltakene er å forbedre foreldrenes kontakt med og innflytelse i skolen. Et godt samarbeid mellom skole og hjem er avgjørende for at eleven skal få den opplæringen han/hun har krav på, og det er avgjørende for å sikre en bedre oppfølging både faglig og sosialt.

BRUKERSTYRING

Forslagsstillerne mener det er viktig at foreldre/foresatte får innflytelse på hvordan skolehverdagen til elevene skal være. Den beste måten å gi innflytelse

på, er å kombinere innflytelse med ansvar. Det kan gjøres gjennom at skolene får såkalte brukerstyrer hvor foreldre/foresatte er i flertall og har avgjørende innflytelse på skolens drift og prioriteringer.

Brukerstyring blir tidvis angrepet som begrep fordi de som er i skolen ikke skal sees på som kunder. Det er imidlertid en selsom angrepsmetodikk som ikke går inn på realitetene. Brukermedvirkning omtales i de fleste miljøer som noe positivt. Den mest konkrete form for brukermedvirkning er brukerstyring, hvor brukeren, eller i dette tilfellet brukerens foresatte, tar uavhengige avgjørelser og utvikler sine egne kontakter, samt har full kontroll over planlegging og implementering av aktiviteter.¹

I henhold til opplæringsloven er det i dag ikke tillatt å la foreldre/foresatte ha den reelle makten i skolen. Det er imidlertid gjennomført et prosjekt med særskilt tillatelse fra fylkesmannen i Vestfold. Larvik kommune har i perioden 2004–2005 hatt en ordning ved flere av sine skoler, hvor foreldrene har vært i flertall i brukerstyret. Erfaringene fra Larvik kommune er svært positive.

HVORFOR BRUKERSTYRING?

Forslagsstillerne legger til grunn at det viktigste perspektivet i skolen er at den fungerer som en kunnskapsformidler, slik at kvaliteten på den undervisningen som gis er så god at den gir godt resultat på læringsprosess og læringsresultat sett i forhold til både nasjonale og internasjonale utdanningsinstitusjoner. I tillegg har skolen en viktig oppdragerfunksjon som skal bidra til at elevene omgås hverandre med respekt og toleranse. Det er imidlertid viktig å presisere at det er foreldrene/foresatte som har hovedansvaret, både

¹ Jf. HENÆR – rapport nr 02/2006

for sine barns utdanning og oppdragelse. Skolen skal utføre sitt oppdrag sammen med foreldre/foresatte.

Forslagsstillerne mener det er grunn til å tro at det er en sammenheng mellom delaktighet i og medansvar for driften av skolen og kvaliteten på opplæringsstilbudet.² Når målet er best mulig kvalitet, er det nærliggende å tro at de som direkte eller indirekte benytter seg av tjenesten, vil være opptatt av å sikre nettopp kvaliteten i tjenesten. Dette vil gjelde like mye for skole og opplæring som for andre typer tjenestetilbud.

ELEVMEDEVIRKNING

Elevenes mulighet til å påvirke skolens drift og tilbud er i dag begrenset. Ofte lar elevrådene og dets ledelse seg høre, men de har ikke reell makt eller innflytelse til å bidra i prosessen som fører frem til bindende vedtak eller bindende beslutninger for skolens vedkommende. Ved brukerstyring vil elevene få en selvstendig plass i den daglige styringen av skolen, og de vil lettere komme til orde og få gitt uttrykk for sine meninger overfor det besluttede organ og vil selv kunne bidra ved egen stemmegivning for å påvirke resultatet.

Det vil naturligvis virke motiverende med direkte innflytelse på styringen av egen skole og demokratisk oppdragende for unge mennesker å vite at det med innflytelse følger ansvar. Forslagsstillerne mener det er viktig at elevene gis reell påvirkningskraft, og legger til grunn at det er summen av elevrepresentasjon og foreldrerepresentasjon som skal ha flertall i brukerstyrene ved skolene.

Innretningen på fordeling mellom foreldre/foresatte og elevene bør avgjøres lokalt og ta hensyn til skolens alderssammensetning. Eldre elever kan naturligvis gis større grad av innflytelse enn de helt unge.

LÆRERINNFLYTELSE

Det er naturlig at det er god lærerepresentasjon i et brukerstyre. På den måten vil lærerstanden kunne gi innspill og bidrag i diskusjonen om skolens behov og utfordringer. Et slikt system vil gi lærere større grad av direkte innflytelse på styringen av skolen og gi mulighet for demokratiske prosesser i større grad enn i dag.

Antall styrerepresentanter og sammensetning av brukerstyret bør avgjøres lokalt, men med den begrensning at både lærere og elever skal være representert.

² Se mer om kvalitetsbegrepet i utdanning i NOU 2003:16 og St.meld. nr. 30 (2003-2004)

ERFARINGER FRA FORSØKSKOMMUNE

Larvik kommune har gjennomført og evaluert et større forsøk med brukerstyrte skoler med foreldre i flertall ved tre skoler som frivillig har sluttet seg til forsøket. Evalueringsrapporten er utarbeidet av Høgskolen i Vestfold og heter HENÆR – rapport 02/2006. Om rektorens opplevelse av brukerstyrer med foreldre i flertall sier rapporten følgende:

"4.3.2. Sammenheng mellom intensjon og erfaring fra forsøket"

Det er generell enighet om at arbeidet i brukerstyrene i meget stor grad, har stått i forhold til forventningene. Sammensetningen av brukerstyrene beskrives som godt egnet til å ivareta mål og intensjoner med ordningen. Dette begrunnes med at brukere er involvert, og foresatte er i flertall. Ordningen bidrar til å synliggjøre det enkelte styremedlems ansvar og makt. Muligheten til å påvirke reelt gjennom vedtak, bidrar til å styrke engasjement og ansvarsfølelse. "Aktive og interesserte medlemmer i brukerstyrene", "medlemmenes høye kompetanse og positive holdninger", "at saker som behandles er dagsaktuelle og viktige", og at "formen på arbeidet gjør det mulig å få til raske resultater", er nevnt som fremmede faktorer i forsøket. Informantene mener også å ha funnet fram til en god form for håndtering av saker til brukerstyrene. Det er gitt eksempler på flere viktige enkeltsaker fra brukerstyrene som har bidratt til å styrke engasjement blant brukergruppene. Budsjett og virksomhetsplaner er trukket fram som spesielt viktige saker. Slike saker er beskrevet som interessante for selve forsøket, fordi disse gir reell erfaring med delegering, myndighet, lokaldemokrati og om hvem som tar avgjørelse i hvilke saker. Erfaringene er gode, og gjennom drøftinger i etterkant, er det trukket slutninger om at erfaringene har styrket antagelsen om at ordningen bidrar til samlet økt realkompetanse til beste for skolen, og at ordningen fremmer reell brukerstyring og økt brukersamarbeid.

Brakerstyrene beskrives som god arena til å skape forståelse og gjøre valg på et bredt grunnlag. Alle respondene mener at forutsetningene for å nå målene ved egen skole, er til stede. Godt samarbeid mellom rektorene og brukerstyrets ledere generelt, en viktig fremmede faktor. At prosjektet er godt organisert og godt forankret i kommunens ledelse, har lettet arbeidet i brukerstyrene. Konsekvenser av forsøket for rektors rolle, beskrives av rektorene selv, ved at man reelt "har gitt fra seg myndighet og makt, men til gjengjeld fått tydeligere støttespillere". Brukerstyret som støttespiller for rektor, blir spesielt understreket. Informantene mener videre at det er lagt til rette for elevrepresentantene i brukerstyrene, men at behovene for slik tilrettelegging er noe ulik for barne- og ungdomstrinnet.

Av kritiske faktorer for å mål i forsøket vises det til mangel på ressurser og stort arbeidspress. Et godt samarbeid mellom rektor og brukerstyrets leder er en forutsetning for å nå intensjonene med brukerstyrene og arbeidet kan derfor bli noe personavhengig. Arbeidet med å få til systematiske kommunikasjonslinjer mellom brukerstyrene og elevråd, personalråd, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og rådmannsfunksjonen, er en annen utfordring. Aktivt engasjementet hos brukerstyrets medlemmer og at foreldrerepresenten-

tantene, særlig leder, har legitimitet i foreldregruppene, er pekt på som andre forutsetninger. Om modellen for brukerstyrens plassering i linjen mellom rådmannen og rektor er en "riktig løsning", er et aktuelt tema. Det er argumenter som taler for og i mot den nåværende løsningen, og det er ytret ønske om at løsningen vurderes reelt i fortsettelsen av prosjektet og i forkant av en eventuell videreføring av modellen for Brukerstyrte skoler i Larvik kommune. Det å favne bredt i saker og å favne bredt i henhold til å skape engasjement for brukerstyrets arbeid og skolens anliggende utover medlemmene i brukerstyrene, er gjennomgående trukket som en forutsetning for å nå alle målene i forsøket. I tillegg til å skape engasjement hos brukergruppene, er det også sett på som viktig å få til økt engasjement blant øvrige ansatte ved skolene. Størst fokus i forsøksperioden, har det likevel vært å få selve brukerstyrene til å fungere. Forsøksperioden har vært avgrenset, og man har ikke vært i stand til "å gå bredt ut" og "å favne bredt i sakene" i ønskelig omfang. Dette vil være nødvendig implementeringsarbeid ved en videreføring av arbeidet.

4.3.3. Om økt medinnflytelse, trivsel og kvalitet

Informantene antar at medinnflytelse gjennom brukerstyrene fører til økt engasjement, innsikt, kunnskap og gjensidig forståelse. Dette er trivselsfremmende faktorer. For at dette skal skje, må saker som behandles i brukerstyret sikre engasjement og innflytelse og at gruppene opplever reell betydning for skolen. Det er stor samstemmighet blant informantene om at forsøket har bidratt til økt reell og opplevd medinnflytelse. Viktigste utfordring og kritiske faktor i denne delen av arbeidet er å nå ut til alle foresatte med informasjon om brukerstyrenes arbeid gjennom å skape bedre systematisk kontakt med alle gruppene som brukerstyrene representerer. De tre forsøksskolene har utviklet egne lokale strukturer for å få til dette.

Antagelse om at brukerstyrene på sikt vil resultere i bedre kvalitet på skoletilbudet, forklares ved at ordningen legger til rette for at fagpersoner og brukere sammen kan finne gode løsninger. Innsyn i og dialog om skolens anliggende antas å styrke kvaliteten på tilbudet og bidra til økt kvalitet. Videre heter det at "Fagfolkene må begrunne alle valg og prioriteringer. Slike begrunnelser antas å kvalitetssikre arbeidet i skolene".

4.3.4. Om meningsdanning, substansielle og strukturelle virkninger

Det er generell enighet mellom informantene om at forsøket har en opplærende og meningsdannende betydning. Det understrekes at alle gruppene som er representert i brukerstyrene, får praktisk innsikt og erfaring med grunnleggende demokratiske spilleregler. Forsøket beskrives som "et virkelig lokaldemokrati i praksis". Det er kort vei fra diskusjon til handling og man kan avgjøre saker raskt og enkelt. Foresatte er blitt myndige aktører i skolesaker og dette har ført til økt bevissthet om at brukerne har reel makt, påvirkning og avgjørelsesmulighet. Dette har bidratt til endringer i mening og holdning til brukermedvirkning. At rektorer i forsøket er villige til å gi fra seg - og overføre myndighet til brukerstyrene, framholdes av enkelte som en bekreftelse på at forsøket bidrar til holdningsendringer. Det er også etablert en

trygghet for rektorene at de har et brukerstyre i ryggen. Rektorene uttrykker at de opplever brukerstyrene som en slik støtte og som viktig samspillpartner. Dette tjener også som eksempel for andre rektorer. At en ny skole ønsket å delta i prosjektet halvveis ut i forsøket, trekket fram som tegn på at det skjer holdningsendring til brukerstyrer generelt i kommunen. Holdninger til brukerstyring påvirkes også gjennom at foreldrene har fått annen formell innflytelse, blant annet synlig gjennom ansettelse av nye rektorer.

Forventinger om at forsøket kan ha substansiell virkning blant annet i form av å påvirke tiltak i nærmiljøet, er delvis innfridd, men ikke fullt ut. Det er behandlet flere saker av betydning for nærmiljøet, og man ser at det er muligheter i strukturen med brukerstyrer til å engasjeres ytterligere i slike saker. Innad i skolene har forsøket hatt substansiell innvirkning gjennom ulike vedtak og realisering av vedtak og planer av ulike størrelse og karakter. Dette framgår også av de respektive brukerstyrenes møtebok.

Om forsøket har hatt strukturelle virkninger, besvares med at forsøket i seg selv er en strukturell endring. I tillegg har brukerstyrene bidratt til å åpne kanaler fra skolen og lokalmiljøet til kommunens sentrale ledelse, enn tidligere. Som eksempler nevnes økt innflytelse for skolen og brukergruppene gjennom brukerstyrene i viktige saker som ansettelse av rektorer. At brukerstyrets leder har møte og stemmerett i rektorkollegiet i de møter hvor det skal fattes budsjettvedtak, er en ny strukturell arbeidsform. Forsøket med Brukerstyrte skoler har også framtvunget behov for nye modeller for samarbeid med FAU, elevråd og personlråd, og det er gjennomført tiltak knyttet til ny organisering av FAU og foreldresamarbeid ved to av forsøksskolene."

Samtlige rektorer for skoler som har vært omfattet av prosjektet anbefaler at ordningen med brukerstyrte skoler innføres som permanent ordning. Begrunnelsene for at ordningen bør innføres permanent, speiles i de tidligere svarene og presiseres med at "ordningen gjør det mulig for engasjerte brukere å engasjere seg".

Foresattes kompetanse og engasjement er viktig for skolen og barna. "Brukerstyring har vist seg å realisere en merverdi for skolen og lokalsamfunnet". "Brukerstyrene har bidratt til økt engasjement, og til å vitalisere formell foreldremedvirkning". Ordningen er også beskrevet som en god støtte for rektorer og ansatte i arbeidet for å videreutvikle skolen³.

Brukerstyrenes evaluering er også særdeles positiv. Det hitsettes følgende fra rapporten:

"4.4.1 Erfaring med Brukerstyrte skoler

Brukerstyrene vurderer på en skala fra 1-10, at det stemmer meget godt eller bedre (snitt 7,3) at "brukerstyrene har ført til at elever, foresatte og ansatte ved skolen/barnehagen opplever økt grad av medinnflytelse, økt samhandling og økt trivsel". Det vil si høy grad av måloppnåelse i forhold til forsøkets hensikt. Av begrunnelsene for en slik vurdering, legges det

³ HEN/ER – rapport nr 02/2006

generelt vekt på at ordningen har bidratt til økt medvirkning, større åpenhet og bedre innsyn i skolens liv for alle gruppene som er representert i brukerstyrene. Arbeidet har bidratt til økt entusiasme, engasjement og vilje til samarbeid. Det er bred enighet om at forsøket har etablert en struktur som gir reell mulighet for brukerstyring og brukermedvirkning. Et aktivt styre, god ledelse og god forberedelse nevnes ofte av det som trekker opp på skalaen. At et brukerstyre som skolens øverste organ motiverer foresatte til engasjement og medvirkning, og samtidig er en viktig mulighet for elevene til å fremme sine saker og synspunkt, er av det som trekker og opp. Styrking av ansattes mulighet til å påvirke skolehverdagen, trekkes også fram. Rektorene trekker gjennomgående fram brukerstyrene som en støtte for rektor ved de enkelte skolene.

Brukerstyrenes sammensetning bidrar i følge undersøkelsen, gjennom muligheten til å vinkle saker fra ulike perspektiv før avgjørelser tas, til konsensus om ulike skolesaker. Dette igjen bidrar til mer helhetlig forståelse av skolens liv og drift, både for ansatte og brukere. Kort tid fra en sak tas opp til behandling og realisering av vedtak, er vektet positivt. At modellen har fremtvunget mer gjennomgående saksforberedning og reflekterte avgjørelser på skolenivå enn andre modeller man har erfaring med, trekkes også fram.

Foresatte i undersøkelsen legger spesiell vekt på godt samarbeid med skolens ledelse, nærheten til skolen og verdien av reell myndighet og medvirkning, som resultat av brukerstyrenes arbeid, og noe som trekker opp på skalaen. De understreker at reell medvirkningen gjennom brukerstyrene har bidratt til økt engasjement både om skolen og lokalsamfunnet. Ansatte i brukerstyrene trekker fram at de har fått økt informasjon, påvirkningsmulighet, medinnflytelse, og bedre grunnlag og mulighet til å gjøre opp en mening og bidra til å fatte beslutninger i lokale skolesaker. Elevene i ungdomsskolen sier blant annet at det bidrar til økt trivsel at elevene får være med å gi sitt syn på saker, at de kan legge fram saker og at de er sikret å bli hørt. Foresatte antar også at brukermedvirkningen har bidratt til økt trivsel i skolen, vist ved følgende sitat:

"Min opplevelse som foreldre er at elevene opplever stor trivsel på Ra. Jeg tror at Brukerstyret er en av mange faktorer, men helt klart et skritt i riktig retning. Vi som foreldre må bli mer bevisst på at vi utgjør en ressurs som på ulike vis bør være til disposisjon."

Dette sitatet sammenfatter flere av innspillene om økt trivsel som et resultat av forsøket. Forsøket bidrar i positiv retning, men må sees i sammenheng med flere av tiltakene som gjøres for å styrke trivselen i skolen.

Generelt er det vist til få momenter som trekker ned på skalaen. Først og fremst ønsker medlemmene å fokusere mulighetene og det positive med brukerstyre, derfor er det også ubrukte muligheter som trekkes fram som største utfordringer. Spesielt er det muligheten til å engasjere bredt og muligheten til å skape engasjement for skolen også i de gruppene som medlemmene rekrutteres fra, som oftest trekkes fram. Ved ett av brukerstyrene ble det uttalt at:

"Selv om dette trekker ned på skalaen i en vurdering av brukerstyrene, ville muligheten til slikt engasjement og samarbeidet i og på tvers av gruppene, vært ennå vanskeligere uten brukerstyrene."

Dette er en holdning som indirekte dekker mange av argumentene som er kommet fram i denne diskusjonen gjennom hele forsøksperioden: Brukerstyrene fremmer mulighet for bredt engasjement og kommunikasjon på tvers, men rutinene for dette kan ennå bli bedre. Det understrekes også at det tar tid å få på plass ny struktur som brukerstyring er, men at "over tid vil det som er sett på som utfordringer, gå seg til".

De eldste elevene mente at ikke elevene har stemmerett, trekker ned på skalaen. Ved ett av brukerstyrene ble det bemerket av en representant at Brukerstyret ikke hadde ført til merkbare endringer i samhandling og eller til økt trivsel. Det ble forklart med at "det meste er bestemt på forhånd og at det er vanskelig å mene noe når en vet hva kommunen forventer". Ved Hvarnes skole og barnehage ble det også trukket perspektiver framover i vurdering av brukerstyrene og mulighetene man har for en lokal modell innen et oppvekstsenter med flere skoler. Å være eneste enhet – har for noen trukket ned på skalaen.

På spørsmål om noe bør gjøres for å bedre arbeidet i brukerstyrene, trekkes først og fremst arbeidet for å få videreføre ordningen med brukerstyrene fram, ved alle tre skolene. Samtidig ønsker man å legge vekt på å bedre kommunikasjonsrutinene med omgivelsene. De enkelte brukerstyrene har lagt fram forslag til lokale bedring av rutiner for dette. Disse forslagene er beskrevet i tilknytning til oppsummeringen for den enkelte skole.⁴

Brukerstyrene er ganske entydige i sin anbefaling av at ordningen med brukerstyrer bør innføres ved flere skoler i Larvik. Dette begrunnes bla. med at en har

"ubetinget gode og langt bedre erfaringen med Brukerstyre enn med andre ordninger man kjenner til eller har erfaring med."⁴

KONKLUSJON

Forslagsstillerne mener det er naturlig å peke på at det er lite heldig at et forsøk som har gitt så positive resultater som forsøket i Larvik kommune med brukerstyrte skoler, ikke gis tillatelse til å fortsette. Det er videre lite heldig at en kommune ikke står friere til å organisere sin virksomhet på den måten kommunen selv mener er mest hensiktsmessig. Kommuner som tar brukermedvirkning på alvor, vil i stor grad oppleve at slik medvirkning faktisk medfører bedre kvalitet og trivsel.

Fylkesmannen i Vestfold godkjente ikke søknad om fortsatt forsøk. Kunnskapsdepartementet har, etter det forslagsstillerne har registrert, uttalt seg skeptisk til for stor grad av forsøksvirksomhet. Det er

⁴ HENÆR – rapport 02/2006

imidlertid grunn til å undres over hvorfor forsøk skal tillates hvis erfaringene med forsøket ikke kan brukes til å forbedre de kommunale tjenestene. Det bidrar i det minste ikke til å løse de utfordringene skolen står overfor. Derfor mener forslagsstillerne at det er nødvendig å åpne for at kommunene kan organisere skolene på den måten de selv mener er best, inkludert en mulighet for å benytte ordning med brukerstyre.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige lovendringsforslag for å sikre kommunene mulighet til å organisere skolene med driftsstyrer der foreldre/foresatte i kombinasjon med elevrepresentasjon utgjør flertall i brukerstyret.

18. februar 2009

Vedlegg

HENÆR – rapport nr. 02/2006

HENÆR

Senter for Helsefremmende arbeid i nærmiljøet

Forsknings og oppdragscenter

Brukerstyrte skoler

Larvik kommune

2004 - 2005

Sluttrapport fra følgeforskningen

HENÆR – rapport nr 02/2006

Grete Eide Rønningen

Innholdsfortegnelse

Kapittel:	Side:
0. Sammendrag	4
1. Bakgrunn for oppdraget	8
1.1. Bakgrunn	8
1.2. Avklaring	8
1.3. Mål for prosjektet	8
1.4. Sammensetning, oppgaver og organisering av prosjektet	9
1.5. Evalueringsoppdraget	10
1.6. ”Ytre påvirkninger”	11
1.7. Erfaringer fra lignende ordninger	12
1.8. Om rapporten	12
2. Valg av evalueringsfokus og metode	13
2.1. Følgeforskning	13
2.2. Evalueringen – formål og problemstillinger	14
2.3. Grunnlaget for evalueringen	15
2.4. Metode	16
2.5. Sammendrag av kapittelet	17
3. Brukerstyrte skoler – analytisk tilnærming	19
3.1. Forsøkets programteoretiske utgangspunkt	19
3.1.1. Hvorfor brukermedvirkning i Larvik skolene?	21
3.1.2. Kvalitet på skoletilbudet, trivsel og resultat	22
3.2. Hvem er bruker?	23
3.3. Brukerperspektivet og empowerment	24
3.4. Empowerment og makt	25
3.5. Hva er brukerstyring?	26
3.6. Sammendrag av kapittelet	30
4. Tilnærminger og vurderinger	31
4.1. Sakstyper og behandling i brukerstyrene	31
4.2. Brukerstyrenes midtveisevaluering av forsøket	33
4.2.1. Generelt	34
4.2.2. Elevmedvirkning	35
4.2.3. Opplæring og prosess	35
4.2.4. Oppsummering av midtveiseevalueringen	36
4.3. Spørreundersøkelse til rektorene og lederne av brukerstyrene	36
4.3.1. Begrunnelse for og forventinger til deltagelse i forsøket	36
4.3.2. Sammenheng mellom intensjon og erfaring fra forsøket	37
4.3.3. Om økt medinnflytelse, trivsel og kvalitet	38
4.3.4. Om meningsdanning, substansielle og strukturelle virkninger	39

4.3.5. Om brukerstyrene etter forsøksperioden	40
4.4. Brukerstyrenes sluttevaluering	40
4.4.1. Erfaring med Brukerstyrte skoler	40
4.4.2. Om videreføring og anbefaling til andre	43
4.4.3. Elevrepresentantene	45
4.5. Høringsuttalelser om Brukerstyrte skoler	46
4.5.1. Hvarnes skole og barnehage	46
4.5.2. Ra Ungdomsskole	47
4.5.3. Tjodalyng barneskole	48
4.5.4. Oppsummering av høringsuttalelsene	49
4.6. Gruppeintervju	49
4.7. Oppsummering av kapittelet	50
5. Drøfting og konklusjon	51
5.1. Modellen for Brukerstyrte skoler	51
5.1.1. Forsøket i henhold til prosjektplan	51
5.1.2. Reell brukerstyring?	52
5.1.3. Bidrar modellen til økt engasjement?	54
5.1.4. Oppsummering	56
5.2. Om andre virkninger av forsøket	59
5.2.1. Meningsdannende, substansielle og strukturelle virkninger	59
5.2.2. Oppsummering	60
5.3. Videreføre eller avslutte?	61
5.3.1. Brukerstyring eller samarbeidsutvalg?	61
5.3.2. Oppsummering	63
6. Avslutning	64
Litteratur	66
Vedlegg	68
Underveisevaluering brukerstyrene	69
Spørreskjema til brukerstyrenes sluttvurdering	71
Spørreskjema til elevene	73
Spørreskjema til rektorer og ledere for brukerstyrene	75
Samtaleguide til politisk og administrativt ledelse	81
Invitasjon til høringsuttalelse ved slutt	82

0. Sammendrag

Larvik kommunestyre vedtok høsten 2003 å utprøve et toårig forsøk med brukerstyrer i grunnskolen, i perioden 2004 – 2005. Forsøket ble senere utvidet til ut skoleåret 2005/2006. Alle skolene i kommunen ble invitert til å delta. Hvarnes skole og barnehage og Ra ungdomsskole ble med fra starten av, og Tjodalyng barneskole ble koblet på forsøket fra og med januar 2005. Fylkesmannen i Vestfold har godkjent forsøket og Kommunenes Sentralforbund (KS) har gitt støtte til ekstern evaluering. HENÆR – senteret ved Høgskolen i Vestfold fikk i oppdrag å følgeevaluere forsøket. Evalueringen omhandler opprinnelig forsøksperiode. Det er utarbeidet halvårige rapporteringer fra følgeevalueringen (Rønningen 2004 og 2005) i tillegg til denne sluttrapporten.

Brukerstyrene er sammensatt av fire foreldrerepresentanter valgt av foreldrene og FAU, to representanter valgt av de ansatte, og en representant oppnevnt av kommunestyret. I tillegg møter rektor og to representanter for elevene, med tale- og forslagsrett. Elevenes representanter velges av elevrådet. Det er utarbeidet reglement for brukerstyrenes arbeid. Forsøket handler primært om å utprøve en modell for reell brukermedvirkning og styring av skolen. Brukerstyrene er tillagt omfattende avgjørelsesmyndighet, og er organisatorisk plassert i linjen mellom rektor og Rådmannen. Bak forsøket ligger det en antagelse om at reell brukerstyring vil tilføre skolen en merverdi blant annet i form av økt brukerengasjement, økt trivsel i skolen og bedre faglige prestasjoner.

Hensikten med følgeevalueringen har vært todelt. For det første skulle evalueringen bistå selve prosjektprosessen. For det andre skulle evalueringen sikre nyansert informasjon som grunnlag for å vurdere modellens nytte, svake og sterke sider. Valg av evalueringsfokus har derfor hatt både prosess og resultat for øye. Mål for prosjektet om økt trivsel og styrking av faglige resultater blant elevene, vil kreve en lengre utprøvsperiode enn to år. Måling av slik effekt ligger også utenfor dette evalueringsoppdraget.

Datagrunnlaget for evalueringen som er samlet inn gjennom hele forsøksperioden, er av kvalitativ karakter og basert på flere kilder, blant annet dokumentanalyser, deltagelse og observasjon. Videre er det gjennomført intervju og spørreundersøkelser. Ved prosjektslutt er

det også innhentet høringsuttalelser om erfaringene med brukerstyre fra foreldrenes arbeidsutvalg (FAU), elevråd og ansatte ved hver av forsøksskolene. Systematisering av erfaringene fra forsøksperioden viser at disse i stor grad svarer til intensjonene til forsøket, samtidig som det også er avdekket noen svakheter.

Ved avslutning av opprinnelig forsøksperiode, var arbeidet godt etablert ved alle de tre forsøksskolene. Rektorene og brukerstyrenes medlemmer mener å ha funnet fram til gode arbeidsformer og roller i samsvar med mål og intensjoner for brukerstyrene, og at vedtakene som fattes også i tråd med intensjonene og med Reglement for brukerstyrene. Ved forsøksskolene ønsker man at ordningen skal videreføres etter forsøksperioden. Ved Hvarnes skole og barnehage ønsker imidlertid ansatte å se modellen i forhold til pågående etablering av ny enhet, før man tar endelig stilling til videreføring. Det finnes ikke grunnlag i denne evalueringen til å konkludere med at modellen bør avvikles. Snarere tvert i mot. Evalueringen gir god støtte til forsøksskolenes egne vurderinger og ønsker om å videreføre ordningen. Modellen synes også å ha god overføringsverdi til andre skoler som ønsker brukerstyring og brukermedvirkning. At det var frivillig om skolene skulle innføre ordningen, er og beskrevet som en viktig del av den lokale forankringen og drivkraften i arbeidet. Videreføring fordrer imidlertid dispensasjon fra Opplæringsloven eller endringer i denne. Grunnlaget bak denne konklusjonen kan videre oppsummeres:

Å favne bredt og skape engasjement om brukerstyrenes arbeid, er i forsøksperioden sett på som fundamentet for å nå alle intensjoner med forsøket. Flere tiltak er satt i verk for å skape slikt engasjement. Dette arbeidet må konstant ha fokus. Det er likevel også uttalt at engasjementet i tilknytning til brukerstyrenes arbeid, er bedre enn det man har erfaring med fra andre ordninger, og at mulighetene for å øke et slikt engasjement er bedre med utgangspunkt i brukerstyremodellen enn ved de alternative ordningene.

De som er direkte involvert i arbeidet med brukerstyrene, mener at forsøket i meget stor grad har ført til at elever, foresatte og ansatte ved skolen/barnehagen opplever økt grad av medinnflytelse og økt engasjement. Gjennom høringsuttalelser uttrykker også gruppene som brukerstyrenes medlemmer rekrutteres fra, i stor grad samme engasjement for ordningen. Ansatte uttrykker imidlertid her noe skepsis til brukerstyrene, spesielt etterlyses informasjon og dialog mellom medlemmene i brukerstyrene og gruppene de rekrutteres fra.

Hensikten med sammensetningen av brukerstyrene i tillegg til å øke foreldreengasjementet og å sikre brukerne avgjørende innflytelse, er som i skolenes tradisjonelle samarbeidsutvalg (SU), å kunne belyse sakene fra alle gruppens perspektiver og å skape konsensus rundt vedtaksom fattes. Deltagerne er slik sett representanter for de gruppene de er valgt fra, men møter uten bundet mandat i brukerstyrene. Det synes som en slik presisering bør tydeliggjøres i reglementet og overfor medlemmene og rekrutteringsgruppene i brukerstyrene.

I evalueringen er det konkludert med at brukerstyring i grunnskolene har bidratt til økt brukermedvirkning og engasjement. Modellen har og ført til økt realkompetanse for skolene ved at både fagkompetansen og brukerkompetansen blir tatt i bruk i arbeidet og når vedtak skal fattes. Økt krav til saksbehandling og begrunnelse av valg og prioriteringer som en følge av brukerstyring, sees på som en ytterlig kvalitetssikring av skolens arbeid. Foreldrene har oppnådd reel brukermedvirkning gjennom avgjørelsesmyndighet i brukerstyrene. Ansatte har og fått større mulighet til å påvirke avgjørelser i skolen enn før. Rektorene har fått nye utfordringer gjennom ansvar for sekretariat og saksbehandling, og ved å fragi og overføre ansvar. Rektorene rapporterer imidlertid gjennomgående at de opplever brukerstyrene som en støtte i arbeidet for skolen. Elevene har fått reell medinnflytelse gjennom tale- og forslagsrett. Evalueringen er entydig på at ordningen ivaretar elevdemokrati og reell elevmedvirkning, og at elevenes plass i brukerstyrene er en styrke ved modellen. På bakgrunn av analysegrunnlaget, tilrådes det imidlertid at man vurderer en nedre aldersgrense på 12 år for elevrepresentantene.

I valg av saker til brukerstyrene, når i en saksprosess styrene involveres og i valg av form på saksframlegget, spiller både rektorene og brukerstyrenes ledere viktige roller for å sikre reell innflytelse. Gjennomgang av saker behandlet i brukerstyrene i Larvik i 2005, viser at sakstypene favner bredt og at brukerstyrene bruker sin reelle styringsmulighet. Det er og registrert som merverdi av forsøket at brukerstyret kan fungere som et lokalt talerør i forhold til saker som behandles sentralt i kommunen, og at brukerstyrene i tillegg til skolesaker, også er spesielt opptatt av nærmiljørelaterte saker.

Gjennom reglementet er rektor og mindretall i brukerstyrene gitt muligheter for å anke saker til endelig avgjørelse hos Rådmannen. Reglementet er tydelig på hva som skal legges til grunn for å anke vedtak. Erfaringene fra forsøket bekrefter at håndtering av ankesaker er i tråd med intensjonen om reell brukerstyring og om kvalitetssikring av skolens innhold og drift.

Håndtering av ankesaker kan likevel endelig avgjøre den reelle brukerstyringen. På bakgrunn av dette foreslås en presisering i reglementet av premissene for Rådmannens behandling av ankesaker.

Brukerstyrenes plassering i kommunens organisasjon, er noe uklar. Etter omorganiseringen i 2006, er brukerstyrenes plassering, ennå mer uavklart. Ved en eventuell videreføring av Brukerstyrte skoler, vil en av utfordringene være å finne løsninger som sikrer fortsatt reell brukerstyring og dialog mellom brukerstyrenes ledere og nivået over i organisasjonen. For også å sikre bedre kontakt mellom brukerstyrene og politisk nivå, anbefales det å rekruttere de politiske representantene i brukerstyrene, primært fra kommunestyret eller aktuelt overordnet politisk utvalg.

Opplæringen av brukerstyrenes medlemmer har vært viktig, og vil være viktig i en videreføring av modellen. I forsøksperioden har prosjektgruppen utgjort et nettverk mellom rektorene og brukerstyrenes leder. Prosjektleder har blant annet hatt ansvar for koordinering av dette. Nettverket har vært spesielt viktig for utveksling av erfaring, og for å opprettholde og utvikle engasjement for og med ordningen. Slikt nettverk og koordinering bør betraktes som en del av hele modellen og inngå i denne ved en eventuell videreføring.

Forsøksperioden synes noe kort til å få full erfaring med alle sider med modellen, men er lang nok til å trekke de slutningene som er gjort i denne evalueringen. Ønskes mer omfattende erfaring og vurdering av alle forsøkets sider og i forhold til ny organisering av enhetsstrukturen i Larvik kommune, anbefales det å utvide forsøks- og evalueringsperioden.

1. Bakgrunn for prosjektet og oppdraget

1.1. Bakgrunn

Larvik kommunestyre vedtok høsten 2003 å gjennomføre et forsøk med brukerstyrer med rent foreldre flertall i grunnskolen. Alle skolene i kommunen ble invitert til å delta. To skoler meldte sin interesse. Fylkesmannen i Vestfold godkjente så et toårig forsøk ved Hvarnes skole og barnehage og Ra ungdomsskole i perioden fra 01.01.04 til 31.12.05. Tjodalyng barneskole sluttet seg til forsøket fra og med januar 2005, og forsøksperioden ble senere med Fylkesmannens godkjenning, utvidet til og med juni 2006. Godkjenning av Fylkesmannen var nødvendig fordi sammensetningene av brukerstyrene ikke er i tråd med Lov om grunnskolen og den videregående opplæring (Opplæringsloven) §11-1. Her heter det at *”Inga av gruppene elevar, tilsette eller foreldre kan ha fleirtal i styret aleine”*. Brukerstyrene er tillagt omfattende avgjørelsesmyndighet og er plassert på linjen mellom rådmannen og rektor ved den enkelte skole (Larvik kommune 2004-a). Det er utarbeidet reglement for brukerstyrene. Forsøket er finansiert innenfor kommunens ordinære budsjett, og Kommunenes Sentralforbund (KS) har gitt støtte til ekstern evaluering. HENÆR – senteret ved Høgskolen i Vestfold fikk oppdraget med å følgeevaluere forsøket.

1.2. Avklaring

I denne rapporten brukes begrepene foresatte og foreldre om hverandre. Dette kan forklares både ut fra at referanser og empiri er hentet fra ulike kilder der begrepene brukes om hverandre, og ut fra daglig bruk av begrepene. Det understrekes at begge begrepene er brukt om den eller de som representerer som foresatte for elevene i forhold til skolen.

1.3. Mål for prosjektet

Forsøket med Brukerstyrte skoler ble knyttet til føringer i to av kommunens temaplaner; a) *Trygghet og utfordringer – barn og unges liv* og b) *Det engasjerende samfunn*, og følgende mål for perioden 2004 – 2007 (Larvik kommune 2004 b). Her heter det:

- Alle beslutninger tas til beste for barn og unge
- Barn og unge medvirker til et aktivt og inkluderende oppvekstmiljø
- Foresattes ressurser og kompetanse brukes aktivt i utvikling av nærmiljø

- Innbyggerne er engasjerte og deltar aktivt i utviklingen av lokalsamfunnet og i samfunnsplanleggingen.

Hensikten med forsøket er i følge Prosjektbeskrivelsen (Larvik kommune 2004b):

En grunnskole drevet i et forpliktende samarbeid mellom brukere, forvaltning og skoleeier, der også foresatte har - og tar direkte ansvar for skolen, skal bidra til å gi barn og unge i Larvik de beste forutsetninger for en trygg skoledag og kvalitativ god opplæring.

Mål for forsøket er i følge Prosjektbeskrivelsen at:

- *Elever, foresatte og ansatte opplever større grad av trivsel og medinnflytelse gjennom representasjon i brukerstyret.*
- *Innsyn i – og erfaring med drift av enheten gir økt samhandling til beste for skolen/ barnehagen.*
- *Deltagende skoler oppnår kommunens beste resultat i brukerundersøkelser og nasjonale prøver.*

1.4. Sammensetning, oppgaver og organisering av forsøket

Hvert av brukerstyrene er sammensatt av fire representanter fra foreldrene, to representanter for de ansatte, samt en representant oppnevnt av kommunestyret. I tillegg møter rektor og to representanter for elevene med tale- og forslagsrett. I barneskoler møter leder for SFO når SFO saker behandles. SFO – leder har tale- og forslagsrett. Leder for annen enhet, for eksempel barnehage, møter med tale- og forslagsrett når saker som berører avdelingen behandles. Foreldrerepresentanten velges av foreldrene. En av disse må være leder av FAU, en må ha barn i SFO (barneskoler) og en må representere særskilte avdelinger, for eksempel barnehage i enheter det er aktuelt. Representantene for de ansatte velges blant de ansatte ved skolen, og elevenes representant velges av elevrådet. På samme måte oppnevnes det personlige vararepresentanter for hvert enkelt styremedlem (Reglement for brukerstyrer i grunnskolen, Larvik kommune 2003).

Brukerstyrene i Larvik kommune har i forsøksperioden vært organisatorisk plassert i linjen mellom rektor og Rådmannen i kommunens to – nivå modell. Rektor har tittel som

enhetsleder. I følge reglementet skal myndighet som delegeres enheten, delegeres til brukerstyrene som i hovedsak avgjør i hvilken utstrekning myndighet skal videredelegeres til rektor. Styret er i imidlertid pålagt å videredelegere myndighet i personal og elevsaker, økonomifullmakter til rektor som sikrer daglig drift ved enheten og myndighet som sikrer daglig pedagogisk drift av skolen. Rektors oppgaver i forhold til styret følger av lov, forskrifter, instruks og kommunale retningslinjer. Rektor har videre ansvar for den daglige pedagogiske, økonomisk – administrative, personalmessige og elevmessige driften av enheten. Rektor er delegert myndighet til å fatte vedtak i enkeltsaker på personal- og elevområdet og er arbeidsgivers representant i forhold til enhetens personale. Rektor forholder seg direkte til rådmannen i konkrete elev- og personalsaker. Rektor har ansvar for brukerstyrets sekretariat.

I følge reglementet har brukerstyrene overordnet ansvar for planlegging og oppfølging av enhetens virksomhet. Brukerstyret er rektors nærmeste overordnende når det gjelder drift av skolen. Brukerstyret har avgjørelsesmyndighet i saker som er tillagt det av rådmannen. Videre har brukerstyret ansvar for å vedta enhetens budsjett og virksomhetsplan, og for å drive utviklingsarbeid og evaluering. Brukerstyrene skal også behandle saker som omhandler miljørettet helsevern ved egen enhet, det skal gi uttalelser i saker som forelegges det, og avgi innstilling eller fremsette forslag til rådmannen i saker som skal avgjøres av overordnet organ. Brukerstyret har uttalerett ved tilsetting av rektor og har en representant i intervjupanelet. Brukerstyret skal ikke behandle konkrete personalsaker og elevsaker. Brukerstyret skal hvert år få seg forelagt en oversikt over klagebehandling i forhold til enkeltvedtak og resultat av klagen.

Rådmannen har vært prosjektansvarlig og bestiller av forsøket. Forsøket har hatt egen prosjektleder og prosjektgruppe. Prosjektgruppen har foruten prosjektleder, bestått av lederne for brukerstyrene og rektorene ved de aktuelle skolene. Prosjektgruppen ved prosjektleder har rapportert direkte til rådmannen (Prosjektbeskrivelsen, Larvik 2004 – b). Ekstern evaluator har deltatt på prosjektgruppens møter.

1.5. Evalueringsoppdraget

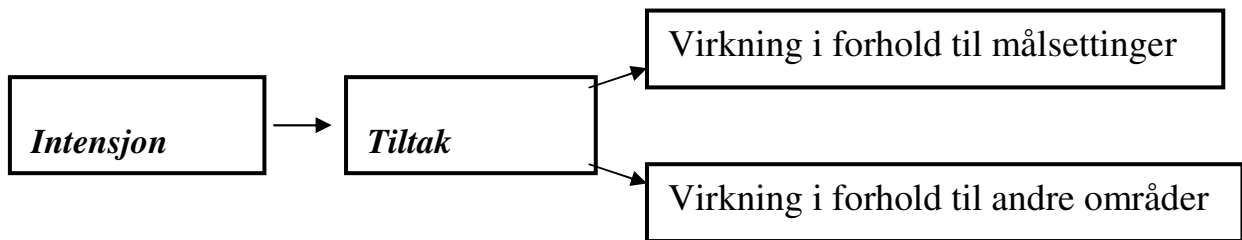
Larvik kommune ønsket at forsøket skulle følgeevalueres, og HENÆR - senteret ved Høgskolen i Vestfold (HVE) fikk oppdrag med å gjennomføre dette. Det er i følge kontrakten mellom Larvik kommune og HVE utarbeidet halvårige rapporteringer fra følgeevalueringen

(Rønningen 2004 og 2005). Hensikten med følgeevalueringen og de halvårige rapporteringene, har vært å systematisere erfaringer underveis i forsøket slik at det kunne komme forsøket til gode også i forsøksperioden. I følge kontrakt inngår en summativ evalueringsrapport ved prosjektets slutt. Sluttrapporten bygger både på de foregående rapporteringene og på informasjon som er innhentet i prosjektets siste fase. Ansvarlig for følgeevalueringen fra HVE er 1. lektor Grete Eide Rønningen.

1.6. ”Ytre påvirkninger”

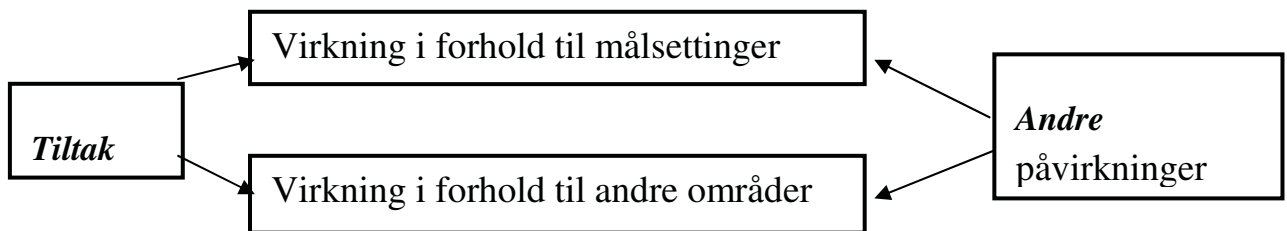
Til grunn for evalueringen legges målene for prosjektet slik de er formulert i prosjektbeskrivelsen. Et spørsmål som naturlig dukker opp i evaluering av ulike forsøk, er om forsøket har ført til bestemte virkninger. Virkninger av et forsøk kan være både intenderte og ikke intenderte, både i negativ og positiv forståelse, vist ved følgende figurer 1 (Baklien 2000):

Figur 1: Mulige virkninger av et tiltak:

Samtidig vil også andre faktorer virker inn på virkningene av et forsøk av denne karakter, vist ved hjelp av figur 2:

Figur 2: Ytre påvirkninger:

Hensikten med disse figurene er å synliggjøre problemer med å isolere effekter av et forsøk og å kontrollere betingelser forsøket er underlagt. For eksempel er et av målene med forsøket at det skal bidra til bedre trivsel. Parallelt foregår det andre tiltak og satsinger i Larvik skolene for å styrke både trivsel og læringsmiljø, for eksempel arbeidet med metoden ART.

Eventuelle endringer i trivsel, kan derfor ikke uten videre tilskrives ett av tiltakene alene – men må sees i en sammenheng. Andre ytre faktorer som kan påvirke et forsøk, kan være påvirkninger av strukturen som forsøket utvikles i tilknytning til. Forsøksperioden for Brukerstyrte skoler speiler på mange måter en turbulent periode både for den enkelte skole og for den kommunale strukturen. Eksempler på dette er skifte av rådmann tidlig i prosjektet, skifte av rektorer ved to av forsøksskolene og skifte av leder for ett av brukerstyrene. Andre eksempler er omorganisering i kommunen med blant annet innføring av oppvekstsenter i stedet for at enkelte skoler representerer en resultatenheter. Endringer i enhetslederstrukturen i kommunen får konsekvenser for forsøksskolene. Den siste organisasjonsendringen er trått i kraft etter at forsøksperioden som omfattes av denne evalueringen er avsluttet, men noe usikkerhet rundt framtidig organisering og konsekvens for den enkelte skole, kan ha preget forsøksskolene og indirekte forsøket, noe i sluttfasen i prosjektet.

1.7. Erfaring fra andre lignende ordninger

I følge det vi har klart å bringe på det rene, finnes det ingen tilsvarende erfaring med organisasjonsmodeller for grunnskolen hvor foresatte har rent flertall. Derimot finnes det en rekke erfaringer knyttet til driftsstyrer ved grunnskoler og videregående skoler, av ulike slag – blant annet fra Osloskolene.

1.8. Om rapporten

I denne rapporten gjøres det relativt grundig rede for det metodiske, teoretiske og empiriske grunnlaget for sluttevalueringen. De metodiske tilnærmingene er beskrevet i kapittel 2, det teoretiske grunnlaget og rammene for analysen er beskrevet i kapittel 3 og i kapittel 4 gjøres det en relativt detaljert oppsummering av det empiriske materialet som inngår i analysen. I kapittel 5 drøftes dette grunnlaget og det svares på spørsmålene som er stilt i evalueringen. Kapittel 5 kan leses selvstendig, men man vil kunne finne utdypende forklaringer og begrunnelser til slutningene som trekkes, i kapitlene foran. Kapittel 6 er en kort beskrivende sammenfatning av det hele. Innledningsvis er det gitt et sammendrag av hele oppdraget.

2. Valg av evalueringsfokus og metode

2.1. Følgeforskning

Evalueringen av forsøket med Brukerstyrte skoler er beskrevet som følgeforskning. Viktigste prinsipp for slik forskning er at forsker følger prosjektet fra start til slutt. Det er likevel ulike tradisjoner innen følgeforskning. Her beskrives følgeforskning som ”*formativ dialog basert på prosessanalyse der det legges vekt på å skape en konstruktiv dialog mellom ulike interessenter i et program eller prosjekt som skal iverksettes*” (Baklien 2000). Hensikten med formativ prosesstilnærming – også kalt nyttefokusert tilnærming, er generelt at kunnskap som erverves underveis i forskningsprosessen skal være nyttig og komme det pågående prosjektet til gode. Man har fokus på det som skjer i prosessen og det legges vekt på å samle opp og analysere erfaring underveis. Når prosjektet dokumenteres underveis inngår gjerne prosessnotatene i den summativ evalueringen av prosjektet. Det er vanlig i dag at evaluering av prosjekter og programmer gjennomføres etter prinsipper for følgeforskning. Følgeforskning har mange fellestrekk med det som oppfattes som aksjonsforskning. Den viktigste forskjellen er at en følgeforsker ikke har direkte ansvar for selve intervensjonen eller for avgjørelser som blir tatt i prosjektet. Den tradisjonen for følgeforskning som dette oppdraget er knyttet til, kan beskrives med utgangspunkt i modellen under. Denne modellen er en tilpasset versjon basert på en tilsvarende modell hentet fra Lindøe m. flere (2002):

Figur 3: Faser og roller i følgeforskning/ -evaluering

Fase	Innhold	Oppdragsgivers/ brukers roll	Forsker(e)s rolle
1.	Planlegge følgeforskning som en del av tiltaket	Aktiv	Aktiv
2.	Iverksetting av tiltak/intervensjon	Aktiv	Passiv
3.	Overvåking (monitoring)	Aktiv	Aktiv
4.	Korrigerende tiltak	Aktiv	Passiv
5.	Sluttrapportering og dokumentasjon	Passiv	Aktiv

Ett mål for følgeevaluering er at den skal være formativ og være til nytte. Dette ivaretas blant annet gjennom at design og plan for evalueringen utarbeides i dialog med informasjonsbrukerne, slik det skisseres i fase en i figuren. Plan for følgeevalueringen

implementeres i det prosjektet det forskes på. Evalueringen inngår som en del av selve prosjektet, og er ikke en aktivitet ved siden av. Slik har det dels vært for forsøket med Brukerstyrte skoler. Forsker har fulgt forsøket fra start til slutt, planlegging og design for evalueringen er utarbeidet i dialog med prosjektgruppen og prosjektleder.

Fase to i følgeforskning er iverksetting av intervensjonen/ programmet. Her forholder følgeforsker seg ”passiv”, mens hovedaktørene i prosjektet er de aktive. Forsøket med Brukerstyrte skoler er utviklet og gjennomført lokalt og forsker har ikke tatt del i iverksetting av selve forsøket.

Den tredje fasen i følgeevaluering er fundert på den formative dialogen, der prosjektet følges opp både av de prosjektansvarlige og av forsker. Læring utvikles i dialog mellom partene, basert på overvåking og vurderinger av prosjektets løp. Metoder i evalueringen velges generelt ut fra prosjektets karakter. I denne evalueringen er det lagt hovedvekt på fortolkende og kvalitative forskningsmetoder. Erfaring underveis er bearbeidet og analysert av forsker, og så lagt fram for prosjektgruppen og for de enkelte brukerstyrene. Korrigering og justering av prosjektet har skjedd fortløpende, men er i denne modellen skissert som fase fire. Ansvar for at innspill fra følgeforsker blir tatt til følge, er oppdragsgivers. Slik har det også vært i dette prosjektet.

ase fem i modellen, er sluttrapportering og dokumentasjon av resultatene.

Sluttdokumentasjonen bygger dels på prosessevalueringen og inngår i den summative vurderingen av prosjektets innsats i forhold til prosess, mål og eventuelle konsekvenser. Her er følgeforsker den aktive parten. Dette dokumentet er et slikt sluttdokument som er skissert som fase fem i modellen. Den formative dialogen og de overlappende ansvarsområdene, finner i hovedsak sted i fase en og fase tre i modellen over. I de øvrige fasene har evaluator, prosjekteiere og prosjekt drivere mer atskilte ansvarsområder. I dette prosjektet er også utkast til sluttdokument drøftet i prosjektgruppen før endelig utkast er lagt fram.

Sluttdokumentasjonen er likevel ene og alene forskers ansvar.

2.2. Evalueringen – formål og problemstillinger

I følgeforskning er dialogen mellom de prosjektinvolverte og forsker vesentlig. Å enes om hva som skal ha fokus i forskningen, er en del av slik dialog. Hensikten med denne evalueringen har vært todelt. For det første skulle evalueringen bistå selve prosjektprosessen.

For det andre skulle evalueringen sikre nyansert informasjon som grunnlag for å vurdere modellens nytte, svake og sterke sider. Valg av evalueringsfokus har derfor hatt både prosess og resultat for øye.

Valg av evalueringsspørsmål er relatert til prosjektskissen og utviklet i dialog med prosjektgruppen. Visjonen eller forsøkets programteori, bygger på antagelsen om en kjedet sammenheng der brukerstyrte skoler skal føre til bredt engasjement og medvirkning, økt trivsel og på sikt bedre skolerestater, slik det blant annet måles ved nasjonale prøver. Det ble tidlig avklart at spørsmål om målbar *økt trivsel og bedre skoleprestasjoner*, må besvares på lengre sikt enn det som er mulig innenfor rammene for forsøket. Svar på dette inngår heller ikke i rammene for evalueringsoppdraget. Følgende spørsmål har vært førende for denne evalueringen:

1. *Er modellen for Brukerstyrte skoler i Larvik egnet til å realisere intensjoner og mål for forsøket?* For å svare på dette vurderes innføringsprosessen ved de tre forsøksskolene, videre om modellen bidrar til reell brukerstyring, større grad av medinnflytelse og økt samhandling, og om dette arbeidet bidrar til økt engasjement.
2. *Har forsøket hatt meningsdannende, substansiell eller strukturell betydning?* For å svare på dette stilles det spørsmål om det er registrert ulike typer virkninger av forsøket.
3. *Har forsøket gitt erfaring som tilsier at ordningen bør implementeres ved alle skolene, videreføres ved skolene som er med i forsøket, avvikles eller bør prosjektperioden utvides?* For å svare på dette, tas det utgangspunkt i de involverte og berørtes egne erfaringer og anbefalinger. Spørsmålet gir ikke svar på ordningens framtidige skjebne, men inngår i kommunens *samlede vurderingsgrunnlag* av prosjektet.

2.3. Grunnlaget for evalueringen

Denne rapporten baseres på flere kilder. Dokumentanalyser er en sentral tilnærming. Herunder er det tatt utgangspunkt i grunnlagsdokumentasjon og sakspapirer fra Larvik kommune, gjennomgang, systematisering og vurdering av alle saker som er behandlet i brukerstyrene, samt studier av andre relevante undersøkelser og teori. Observasjon og deltagelse har vært en annen viktig del av følgeforskningen. I det inngår tre til fire brukerstyremøter ved hver av forsøksskolene i løpet av forsøksperioden, til sammen 11 brukerstyremøter. Videre inngår tilstedeværelse på opplæring for medlemmene i

brukerstyrene samt opplæring av elevrepresentantene i brukerstyrene. Evaluator har også vært til stede på samtlige (bortsett fra ett) møter i prosjektgruppen i perioden fra og med mai 2004 til og med januar 2006. Innhenting av informasjon gjennom ulike former for intervju og spørreundersøkelser, er en tredje tilnærming. Det er foretatt dybdeintervju med rådmannen ved oppstart og med avtroppende leder av ett brukerstyre våren 2005, samt fortløpende møter og samtaler med prosjektleder gjennom hele prosjektperioden. Som del av sluttevalueringen er det gjennomført fokusgruppeintervju med politisk og med administrativ ledelse. Det er gjennomført enkle spørreskjemaundersøkelser for medlemmene i hvert av brukerstyrene midtveis og ved prosjektslutt. Det er gjennomført mer omfattende kvalitativ spørreskjemaundersøkelse for rektorene og lederne for brukerstyrene 2/3 ut i forsøket. Ved prosjektslutt er det også innhentet høringsuttalelser om erfaringene med brukerstyre fra foreldrenes arbeidsutvalg (FAU), elevråd og ansatte ved hver av forsøksskolene. Den formative dialogen er sentral i denne type følgeforskning, og informasjon som er hentet underveis, er konsekvent lagt fram og drøftet i prosjektgruppen. Denne dialogen har bidratt til ytterligere presiseringer og klargjøring av situasjonen i prosjektet ved tidspunktet for den aktuelle rapporteringen. Informasjon er også tilbakeført brukerstyrene ved lederne og ved deltagelse fra følgeforsker. Det er utarbeidet to rapporter fra følgeevalueringen (Rønningen 2002 og 2005), og det er utarbeidet oppsummeringer fra alle de lokale undersøkelsene. Disse er utarbeidet som lokale interne dokument for hver av forsøksskolene. Det foreligger 6 slike tilbakemeldinger.

2.4. Metode

Valg av evalueringsmetoder velges ut fra hva som er best egnet for det prosjektet det forskes på. I dette prosjektet er det tatt i bruk kvalitative og fortolkende metoder for å svare på evalueringsspørsmålene. Det er lagt vekt på at evalueringen skal omfatte alle nivåene i prosjektorganisasjonen, fra ledelsesnivå, via prosjektgruppen og brukerstyrene, til foreldre, elever og ansatte. Hovedvekten er likevel lagt på den direkte erfaring med brukerstyremodellen blant medlemmene i brukerstyrene.

I kvalitativ forskning er det ikke i utgangspunktet gitt hvor stort omfang av informasjon som bør hentes inn for å kunne svare på de spørsmålene som er stilt. Omfanget vurderes i selve evalueringsløpet. Man anvender gjerne begrepet "*metning*" (Holter 1996). Metning foreligger når fortsatt innhenting av informasjon ikke gir noe nytt. I denne evalueringen er det hentet inn grunninformasjon i flere omganger, og på bakgrunn av hver runde er eventuelle behov for

utvidelser eller endringer av perspektivene, vurdert. Drøftinger av materialet er dels gjort i samråd med aktørene. I og med at det ikke er mulig å hente inn erfaring fra alle i denne type tilnærming, kan det alltid være en mulighet for at det finnes flere og mer nyanserte synspunkt på erfaringene med brukerstyrer. Men ved å pendle mellom ulike nivåer i forsøket, fra elever, foreldre, ansatte, politisk- og administrasjonsnivå, og ved å diskutere med de berørte og med informasjonsbrukerne underveis, antas at bildet av prosjektet nå er godt sammensatt og nyansert. Det antas med andre ord, at metningsnivået er nådd. I tillegg til et stort og omfattende empirisk materiale, bekreftes slik metning gjennom en gjensidig bekreftning av informasjonen som ble hentet ved slutten av evalueringen, og at denne også i stor grad bekreftet informasjon som er hentet inn tidligere i prosessen.

Ved å legge vekt på kvalitative data, får evaluator også utfordringer i å redegjøre for materialets pålitelighet og gyldighet. Begrepene pålitelighet og gyldighet har helt klare relasjoner til kvantitativ forskning, og er gjerne drøftet i forhold til kvantitativt forskningsbegrep som validitet. Økt anvendelse av kvalitative data i forskningsprosjekt, har ført til endringer av krav til hva som bør legges til grunn for vurdering av pålitelighet og gyldighet i et datamateriale. For eksempel kan man oppnå direkte pålitelighetsprøver ved å la intervjuutskrifter forelegges informantene til godkjenning (Holter 1996). I denne evalueringen er analyser og sammenholdning av informasjon lagt fram, diskutert og nyansert i møter både med informantene og med informasjonsbrukerne. Dokumentasjon som er produsert underveis i prosjektet, er lagt fram, drøftet og nyansert sammen med prosjektaktørene. Datas relevans er også avhengig av om de riktige spørsmålene som legges til grunn for analysen er stilt, og om riktig fokus er satt. Dialogen med aktører, interessenter og oppdragsgiver antas å ha styrket dette. I siste instans er det logikken i resultatene og redegjørelsen for hvordan slutninger trekkes, som er avgjørende for rapporten og analysens relevans og gyldighet. Siste utskrift, dokumentasjon og tolkninger er – som vist i modellen for følgeforskning, fullt og helt forskers ansvar.

2.5. Sammendrag av kapitlet

I dette kapitlet er det redegjort for hensikten med og formen på følgeevalueringen. Det er redegjort for metodevalg og innhenting av informasjonen som er lagt til grunn for analysen. Følgeevalueringen har hatt som hensikt både å være en støtte i gjennomføringen av forsøket, og å analysere erfaringer som belyser forsøkets sterke og svake sider. Det er kvalitative metoder som preger det empiriske materialet. Det er hentet inn informasjon ved hjelp av ulike

tilnærminger i hele forsøksperioden. Analyser og fortolkning er gjort underveis og i dialog med de prosjektinvolverte. Resultatene som legges i denne rapporten er forskers ansvar alene.

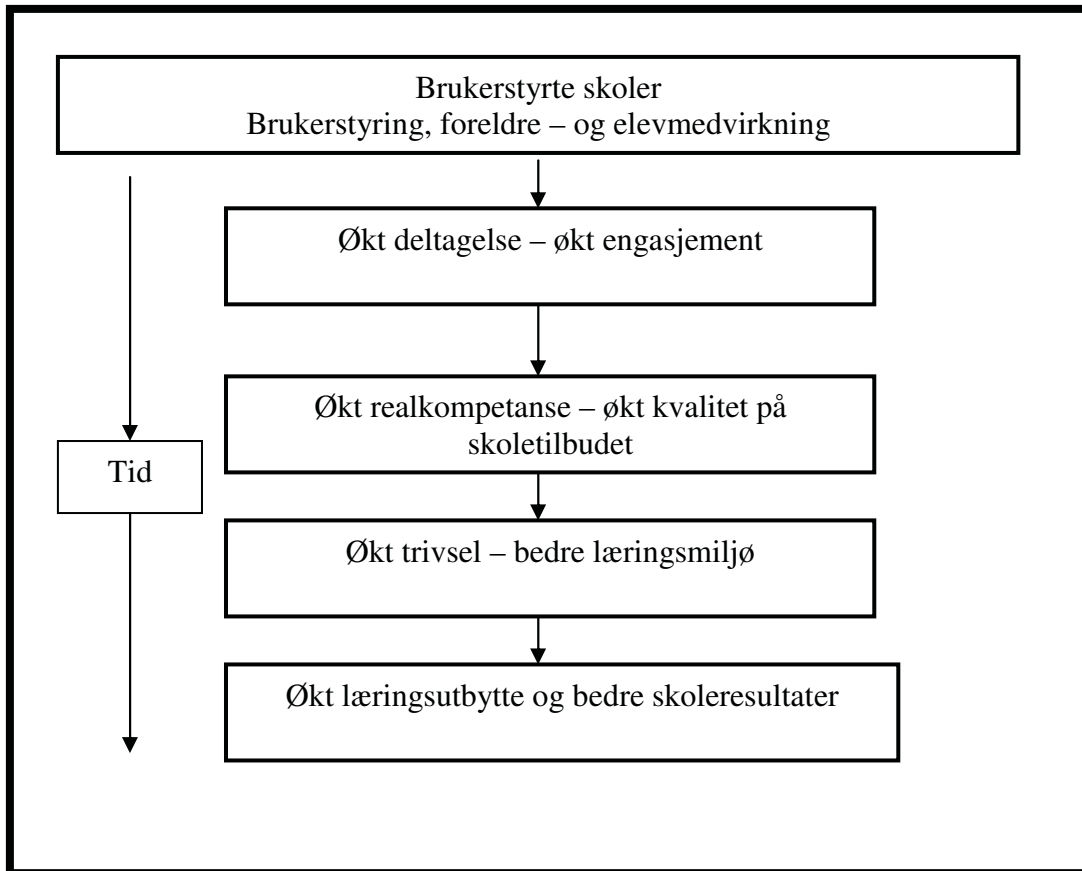
3. Brukerstyrte skoler - analytisk tilnærming

I dette kapittelet gies det en kort presentasjon av analyserammene for evalueringen. Den analytiske tilnærmingen ble tidlig presentert for prosjektgruppen, og har dannet grunnlag for en del av drøftingen av framdriften underveis i forsøket. Sentrale begreper i forsøket er brukerstyring og brukermedvirkning. Disse begrepene blir gjerne brukt om hverandre i dagligtale. Det har vært hensiktsmessig å presisere bruken av begrepene sammen med prosjektaktørene, for å etablere en felles forståelse for intensjoner med, og mål for brukerstyring i forsøket. For å drøfte hva som ligger i begrepet brukerstyring og antagelsene om hva forsøket skal bidra til på sikt, har jeg tatt utgangspunkt i programteori og i annen aktuell litteratur og forskning om sentrale tema som inngår i forsøket.

3.1. Forsøkets programteoretiske utgangspunkt

I evalueringslitteraturen brukes gjerne begrepet programteori om implisitte forutsetninger som et forsøk eller tiltak bygger på (Sverdrup 2001). En del av evalueringen er å klargjøre disse forutsetningene og finne fram til hva man i utgangspunktet ønsket å oppnå, hvordan og hvorfor man har tenkt seg at endring skjer. En slik kartlegging kan baseres på dokumenter og saksbehandling om forsøket – og man kan innhente informasjon for eksempel ved å spørre eller intervju sentrale personer i saken. Her er det lagt vekt på begge deler. Saksdokumentene som ligger til grunn for forsøket er en kilde. Dybdeintervju med rådmannen ved oppstart og gruppeintervju med sentralt politisk og administrativt nivå ved prosjektslutt, er en annen. Også rektorene og lederne for brukerstyrene har i en spørreskjemaundersøkelse, uttalt seg om sine intensjoner og ønske om deltagelse i forsøket, og grunnleggende sammenhenger for å nå mål i forsøket er gjennomgående drøftet prosjektgruppen i hele prosjektperioden. Samlet sett bekrefter og nyanserer egen empiri, dokumentene i framstillingen under.

Forsøket med Brukerstyrte skoler handler i første omgang å utprøve en modell for styring av skolene hvor brukerne ved de foresatte er i flertall. Dette er hovedfokus for forsøket og evalueringen. Bak forsøket ligger det en antagelse om at slik brukerstyring vil tilføre skolen og kommunen er en merverdi i form av økt brukerengasjement, økt trivsel og bedre faglige prestasjoner. Dette speiles i forsøkets mål. Kjeden av antagelser i det som synes å være forsøkets programteori, er vist i neste figur:

Figur 4: Programteori: Forutsetninger som forsøket med Brukerstyrte skoler bygger på

Programteorien synliggjør både antagelser om hvordan virkningene av å innføre brukerstyrte skoler henger sammen, og betydningen av å ha et tidsperspektiv på arbeidet. En forsøksperiode på to år for to av skolene og ett år for en av skolene, er sannsynligvis for kort til å registrere alle reelle virkningene av forsøket. Forsøksperioden har i stor grad vært konsentrert om å innføre den nye ordningen ved forsøksskolene. De første leddene i kjeden av antatte virkninger, har vært i fokus for følgeevalueringen, spesielt innføring og iverksetting av modellen, om modellen fremmer reell brukermedvirkning og om man har grunnlag for å vurdere om modellen *kan* være et virkemiddel til økt engasjement. Engasjement er en forutsetning for de neste leddene. Evalueringen har også vært opptatt av grunnlaget for den kjedete antagelsene om økt realkompetanse, styrket kvalitet på tjenestene, økt trivsel, bedre læringsmiljø, økt læringsutbytte og bedre skolerresultat, om man kan kartlegge erfaring som kan svekke eller styrke antagelsene. Men om antagelsene holder stikk, er det for tidlig i prosessen til å kunne si noe entydig om. Ønsker man slike svar, bør forsøksperioden utvides og forsøket videreevalueres.

3.1.1. Hvorfor brukermedvirkning i Larvik skolene?

Fra saksframlegget til kommunestyret i Larvik (2003) om innføring av brukerstyrte skoler, refereres det til undersøkelser utført av Norsk Gallup Institutt for Larvik kommune, om foresattes egne vurderinger av kvaliteten i skolen. Undersøkelsen ble gjennomført februar/mars 2002 og viser at 76 % av de foresatte opplever at skolen ønsker medvirkning og 67 % oppgir at de vil svare ja på spørsmål om å delta. De foresatte opplever i følge undersøkelsen at muligheten til medinnflytelse i skolehverdagen er dårlig, og størst sprik er det mellom muligheten til å øke kompetansen til lærere og elever på områder de selv er gode på. 75 % av de foresatte sier de vil delta i skolens arbeid hvis de blir spurt, men bare 43 % opplever at skolen ønsker slik deltagelse. I saksframstillingen heter det videre at det er: *”... rimelig å anta at det ligger uutnyttede ressurser som det er mulig å ta i bruk”* og *”det er en utfordring for brukerstyrene og SU å ta i bruk den merverdien som også denne formen for brukermedvirkning i skolen kan gi.”* Gjennom intervju som er foretatt i tilknytning til evalueringen, bekreftes at flere ulike undersøkelser viser at foreldrene ønsker økt innflytelse og engasjement i skolen.

I Larvik uttrykkes det videre at kommunens tre kjerneverdier er dialog, deltagelse og delegering, og at brukermedvirkning er et sentralt satsingsområde. Kommunen har et aktivt forhold til begrepet brukermedvirkning (Larvik 2003) og har valgt å bruke en definisjon av begrepet likt det man finner i St. meld. nr. 34, 1996-97:

Brukermedvirkning vil si at de som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbud.

Som begrunnelse for vektlegging på brukermedvirkning som generell strategi i Larvik kommune, heter det i en strekpunkt oversikt i KOU 2003:3 for Larvik kommune, at kommunen har som mål å utvikle sine tjenester i samspill med brukerne, og gjennom dialog kan kommunen få kunnskap om brukernes behov, krav og forventninger og forvise seg om at brukerne og borgenes behov står i sentrum. Det heter videre at brukermedvirkning frigjør engasjement, utløser ressurser og skaper resultater. Brukermedvirkning er og en erkjennelse av at brukerne er eksperter i eget liv. Videre strekpunkter i denne begrunnelsen er:

- *Brukermedvirkning er og en erkjennelse av at det offentlige tjenesteapparatet vil komme til kort/ ikke oppnå de beste resultater, uavhengig av egen*

kompetanse eller ressurser, dersom brukernes egen kompetanse/ressurser ikke blir tatt med/brukt.

- *Brukermedvirkning er en erkjennelse av at kommunen aldri vil ha nok ressurser stilt til rådighet, og må finne andre løsninger for å møte nye utfordringer.*
- *Brukermedvirkning er en videreføring av demokratiske prinsipper – fra det ”opplyste eneveldet” og byråkrati – til aktivt samspill.*
- *Brukermedvirkning er en erkjennelse av at kommunen har makt. Kommunen har et særskilt ansvar for å legge til rette for overføring av makt slik at brukermidvirkning kan finne sted. Dette krever holdningsendring i organisasjonen, fra ekspertrollen til tilretteleggerrollen.*
- *Brukermedvirkning stimulerer de ansattes holdninger /skjerper de ansattes brukeroppmerksomhet.*

Intensjonene for utprøving av brukerstyrte skoler er i følge dokumenter og intervju med kommunens administrative og politiske ledelse, - en konsekvens av å ta egen satsing og foresattes innspill på alvor, samtidig som det er en intensjon å realisere uutnyttede ressurser i foreldregruppen.

3.1.2. Kvalitet på skoletilbudet, trivsel og resultat

I grunnlaget for det som her tolkes som forsøkets programteori, uttrykkes det videre en antagelse om at det er en sammenheng mellom brukernes delaktighet i- og medansvar for driften av skolen og kvaliteten på skoletilbudet. For å kunne drøfte slike antagelser, må en vite hva som menes med *kvalitet* i denne sammenhengen. Kvalitet i skolen er satt på dagsorden blant annet gjennom kvalitetsutvalgets innstilling NOU 2003:16 *I første rekke* og St. meld. nr. 30 (2003 – 2004): *Kultur for Læring*. Her understrekes kvalitet som et bredt sammensatt begrep som er vanskelig å definere. Kvalitetsutvalget har i tilknytting til utdanning, avgrenset begrepet i forhold til et kvalitetshierarki hvor begrepene strukturkvalitet, prosesskvalitet og resultat-kvalitet, inngår.

Resultatkvalitet viser til kunnskaper, ferdigheter og holdninger, og er det overordnede begrepet og formålet for undervisning. Samtidig er de to andre områdene vesentlig for at læring kan skje. Strukturkvalitet er virksomhetens ytre forutsetninger som er organisasjon og ressurser i bred forstand. Området innbefatter dokumenter som definerer, styrer og danner

grunnlaget for organisering av virksomhetene som lov, regelverk og planverk og som finnes gjennom nasjonalnivå, skoleeiernivå og skolenivå. Området omfatter også fysiske forhold som bygninger og ressurser, pedagogenes og de ansatte formelle kompetanse, personaltetthet, elevgruppens størrelse og sammensetning. Prosesskvalitet handler i stor utstrekning om virksomhetens indre kvaliteter, og omfatter læringens innhold, metodisk tilnærming, lærernes anvendelse av egen kompetanse og muligheter til utvikling av denne i arbeidet, samt læringsmiljøet. Det handler og om relasjoner og prosesser innenfor virksomheten. Prosesskvalitet fokuserer på hvordan personalet utfører sitt arbeid, og kvaliteten på samspillet med barn og unge. Elevenes samspill og foreldreinvolvering, er sentrale faktorer under dette kvalitetsområdet.

Resultatkvalitet er det en søker å oppnå med det pedagogiske arbeidet. Det vil si hva elevene lærer og hvilken kompetanse de oppnår i løpet av opplæringstiden. Resultatkvalitet er knyttet til de overgripende målene i læreplanverket og målene i underordnende planer. Resultatkvalitet er det helhetlige læringsutbyttet. Resultatkvalitet antas blant annet å kunne måles gjennom nasjonale tester.

Tanken bak ”*sammenheng mellom brukernes delaktighet i- og medansvar for driften av skolen og kvaliteten på skoletilbudet*” (Søknad KS), bygger opp under antagelsen om at innføring av brukerstyrte skoler skal bidra til *bredt engasjement og medvirkning og gi faglig merverdi*. Dette skal til sist, gi utslag i bedre skolerresultater. Intervensjonen som innføring av brukerstyret er, er primært i denne forståelsen av kvalitet, knyttet til strukturkvalitet. Elevens samspill og foreldreinvolvering antas også å påvirke skolens prosesskvalitet, og dersom brukerstyring utløser slikt engasjement, vil ordningen indirekte også påvirke skolens prosesskvalitet. Samlet vil struktur og prosesskvalitet utløse resultatkvalitet. I et slikt perspektiv, er det nødvendig med ytterligere begrepsavklaringer. Videre i dette kapittelet presenteres noen drøftinger omkring begrepene bruker, medvirkning og styring.

3.2. Hvem er bruker?

Det var først i løpet av 80- tallet at begrepet *bruker* for alvor ble tatt i bruk i tilknytning til norsk forvaltning. Begrepet er siden utviklet i tilknytning til ulike etater, spesielt som en del av arbeidet med å definere ulike målgrupper for den offentlige innsatsen. Kunde, pasient, publikum er begreper som alle fanges opp i ulike brukergrupper. Begrepet bruker skisserer et komplementært forhold mellom ”produsent” (tjenesteyter, saksbehandler, her skole og

skoleledelse) på den ene siden og ”bruker” på den annen. Begge gruppene sitter inne med nødvendig ekspertise for vurdering av tjenestens kvalitet. Berg og Eikeland (1997) beskriver det som at tjenesteyter har den tekniske kompetansen for å framstille produktet eller tjenesten etter bestemte spesifikasjoner, mens brukeren har erfaring med hvordan det er å ta i mot tjenesten (side 20):

Bare brukeren kan svare på hvor godt den (tjenesten) er tilpasset det behov den er ment å dekke. Dette gjør brukermedvirkning nødvendig i arbeidet med å kvalitetssikre produkter og tjenester.

I dette perspektivet er det det komplementære mellom bruker og produsent som fremheves som argument for brukermedvirkning, og brukermedvirkning synes i et slikt perspektiv som avgjørende for å produsere en god tjeneste. I diskusjoner i prosjektgruppen for Brukerstyrte skoler, bekreftes dette synet, og utdypes med at i tillegg til den brukerkompetansen som elever og pårørende besitter, innehar brukerne også kompetanse som tjenesteyter (skolen) erfaringsmessig ikke har, for å utvikle et godt nok tilbud. Det er brukerne som har best kompetanse om seg selv, sitt liv og egne behov, og dermed også om hva deler av tjenesten bør innholde, det vil si at de har kompetanse om spesifikasjoner som bør inngå i tjenesten. Ved å trekke med brukerne, vil dette bidra til utvikling av innholdet i tjenesten. I et slikt perspektiv oppnår fagfolkene, elevene og de foresatte sammen, en økt realkompetanse i tillegg til fag- og brukerkompetansen man ut fra overstående forståelse også har. Brukerstyrene antas også å være både en kvalitetssikring og mulighet for ansvarsfordeling gjennom en form for partnerskap mellom brukerne, ansatte, rektor og kommunen, noe som også forventes å styrke tjenesten.

3.3. Brukerperspektiv og empowerment

I diskusjoner om brukermedvirkning og brukerstyring, kan man også være tjent med å hente inn perspektiver fra empowerment fordi slike perspektiver også kan bidra til å belyse hva brukermedvirkning og brukerstyring kan være. Empowerment er og et begrep man forholder seg bevisst til i Larvik kommune.

Empowerment er gjerne oversatt til myndiggjøring eller bemyndigelse på norsk, men dette dekker ikke det engelske begrepet fullt ut. Empowerment innebærer både å gi eller overføre makt, å tillate og å gjøre noen i stand til (NOU 1998). I et brukerperspektiv vil det handle om

å tilføre brukere makt til å påvirke beslutninger som omhandler eget liv. Empowerment brukes til å skildre prosesser både på individ og makronivå. På individnivå brukes begrepet til å skildre prosessen med å utvikle enkeltindividers egenkontroll og tro på seg selv (self – empowerment), mens det på makronivå brukes i betydningen av å øke gruppers kollektive makt (community – empowerment). Nøkkelbegrep i empowerment er deltagelse og medvirkning. WHO's strategidokumenter i helsefremmende arbeid (Health Promotion) poengterer betydningen av å stimulere til kollektiv deltagelse for å styrke lokalmiljøenes muligheter til handling (blant annet Ottawa charteret, WHO 1986 og Bangkok charteret, WHO 2005). I tanken om community – empowerment og medvirkning, ligger det også en *forventning om et ”merprodukt” i form av bedre tilrettelagte tjenester og bedre lokalmiljøer* (Andrews 2003). Dette speiles også i intensjonene som ligger bak forsøket med Brukerstyrte skoler i Larvik kommune. I kritiske perspektiver pekes det i litteraturen på faren for at man gjennom empowerment kan komme i en posisjon som ansvarsfraskriver, der en på individnivå betrakter at ”enhver er sin egen lykkes smed” og på samfunnsnivå desentraliserer ansvar uten nødvendig følge av myndighet og makt (Andrews 2003). Et slikt perspektiv er nødvendig å ha i minne når en skal vurdere forsøk som handler om omfordeling av ansvar og myndighet, slik forsøket med Brukerstyrte skole gjør. Et viktig fokus for evalueringen har derfor vært om det følger reell myndighet med ordningen og ikke bare overføring ansvar. I en slik tilnærming fokuseres også om og på hvilken måte rektorene ved forsøksskolene er villige og i stand til å overføre eget ansvar og makt til brukerstyret. Dette perspektivet kan også belyses teoretisk.

3.4. Empowerment og makt

Ofte er det vanskelig å forstå hvordan forholdet mellom fagfolk og brukere skal utvikles i praksis. Det kan da være noe avklarende å drøfte brukerperspektivet i empowerment ved å speile det i forhold til et motbegrep. Stang (2003) bruker maktesløshet som motbegrep til bemyndigelse, i forsøk på en slik avklaring. Hun tar utgangspunkt i at fag- og ekspertkompetanse tradisjonelt har et solid maktgrunnlag både for å få gjennomslag for faglige intensjoner og for å ta avgjørelse på andre menneskers vegne. Gjennom empowerment uttrykkes et ideal om å redusere slike maktforskjeller mellom leg og lærd. Dette kan blant annet skje ved at fagutøveren går i dialog med legfolk basert på demokratiske idealer. Sentralt begrep er den herredømmefrie dialogen hvor målet er fornuftsbestemt enighet på saksområdet (konsensus), og at enigheten skal gjøre felles handling ønskelig og mulig (Habermas 1997). Det kan være en fare for at fagutøvere i en slik situasjon frykter at fagkompetanse vil bli

skjøvet til side når brukernes meninger får en framtrødende rolle i samhandlingen. Dette er i følge Stang (2003), ikke intensjonen (side 155):

Konsekvensen av bemyndigelse er ikke at fagutøveren må gi slipp på sitt fag og sine faglige vurderinger, men gi slipp på oppfatningen om at de rette svarene kun er å finne i fagkunnskapen. Det betyr med andre ord at fagutøveren må være innstilt på at faginteressene i en del sammenhenger må være underordnet brukernes interesser. Det at brukeren og brukernes interesser er utgangspunktet, betyr ikke at fagutøveren skal la vær å presentere det de i kraft av faglige kunnskaper og vurderinger mener er best. Snarere er det slik at fagutøveren må gå i dialog med brukeren for at de sammen skal finne ut hva som er hensiktsmessig og ønskelig, basert både på en faglig vurdering og på brukernes kompetanse om seg selv og sitt liv. Slik kan en i fellesskap komme fram til løsninger som både fagutøver og bruker er fortrolig med.

På bakgrunn av de teoretiske tilnærmingene over, kan en grovt forstå at idealet for brukermedvirkning er å utvikle gode og tilrettelagte tjenester og å kvalitetssikre tjenestene. Man antar at brukers kompetanse er avgjørende for at dette kan skje. Gjennom økt kollektiv deltagelse og mestring, er det også forventet merverdier, blant annet i form av bedre tjenestetilbud og kvalitet på tjenester, økt lokale handlingsmuligheter og bedre lokalmiljøer. Implisitt handler det også om at fagfolk må "avgi" makt i forhold til de beslutninger som tas. En av utfordringene i et forsøk som Brukerstyrte skoler, er om faggruppene aksepterer legmannskunnskapen. Spesielt vil dette gjelde rektorene i forsøket, men også resten av fagkollegiet utfordres her.

Det finnes likevel ulike grader av deltagelse og brukermedvirkning. Ikke alle måter å delta på er reell brukermedvirkning eller styring. Dette er tema i neste avsnitt.

3.5. Hva er brukerstyring?

I forskningsteorien finnes ulike måter å tilnærme seg begrepet brukermedvirkning på, gjerne i relasjon til begreper som deltagelse, medvirkning, medbestemmelse og styring. Som den første av flere, beskriver Sherry Arnsteins (1969) ulike grader av lokalsamfunnsdeltagelse som viser at ikke alle måter å delta på, sikrer at en kommer i en maktposisjon. En tilnærming som bygger på Arnsteins modell, men som spesielt fokuserer lokalt utviklingsarbeid, er

utarbeidet av Taylor og Contu (1997). I modellene fordeler grad av brukermedvirkning seg på en passiv/aktiv akse:

- 0. Ingen medvirkning:** Brukerne er ikke informert om planer, bare om aktiviteter som de selv er direkte involvert i.
- 1. Passiv medvirkning:** De profesjonelle har full kontroll over program, planlegging og organisering av aktivitetene, de tar alle kontakter og er ansvarlige for funderingen. Brukerne er informert om planene.
- 2. Medvirkning gjennom informasjon:** Brukerne er informert om programmet og aktivitetene. De er involvert gjennom å stille spørsmål og svare på spørsmål.
- 3. Medvirkning gjennom konsultasjon:** Brukerne blir konsultert i tilknytning til programmet og deres syn blir hørt og tatt hensyn til – dersom de profesjonelle mener dette er nødvendig. Avgjørelser tas av de profesjonelle.
- 4. Funksjonell medvirkning:** Brukerne er mer involvert i beslutningsprosessene, de er involverte i utviklingen av programmet og i aktivitetene. De profesjonelle har fremdeles kontrollen og tar de endelige beslutningene.
- 5. Interaktiv medvirkning:** Brukerne er involvert i et partnerskap med de profesjonelle i planlegging og implementering av aktivitetene. Avgjørelser tas i fellesskap og brukerne tilbyr ressurser.
- 6. Selvmobilisering:** De profesjonelle inntar en passiv rolle som tilrettelegger (facilitator) i programmet. Brukerne tar uavhengige avgjørelser og utvikler sine egne kontakter. Brukerne har full kontroll over planlegging og implementering av aktiviteter. Hovedfunderingen er hos brukerne.

Det er kun på de tre øverste nivåene at brukermedvirkningen i følge teorien, er reell og aktiv og at man har mulighet for å iverksette vedvarende prosesser (bærekraftig utvikling). I partnerskapsposisjon vist ved trinn fem, går brukerne i samspill med fagfolkene, og på det øverste trinnet utgjør brukerne majoriteten av de stemmeberettigete eller de har full utøvende makt. Full brukerstyring finnes på det øverste nivået. Det optimale nivå for et tiltak er avhengig av tiltaket. Det høyeste nivået som er selvmobilisering, er ikke alltid mål for brukermedvirkning. Det er imidlertid viktig at deltagerne i prosjektene enes om hva som er det optimale nivå for hvert prosjekt. Noen ganger kan informasjon om hvorfor avgjørelser tas, være tilstrekkelig, andre ganger er det samvirke mellom brukere og profesjonelle som er målet, mens enkelte ganger kan målet være selvmobilisering.

Vurderer man forsøket med Brukerstyrte skoler ut fra en slik modell, kan en umiddelbart forstå trinn seks som mål for modellen. Gjennom reglementet for Brukerstyrte skoler, er brukerne ved de foresatte, gitt flertall og dermed også avgjørelsesmyndighet i de saker som legges fram. Rektor har rolle som tilrettelegger og saksbehandler i modellen. På den annen side har rektor, gjennom reglementet plikt til å forlange vedtak brakt inn for rådmannen dersom vedtaket strider mot lov, forskrifter eller kommunens overordnede retningslinjer. Likeså kan et hvert mindretall av brukerstyrets medlemmer anke et vedtak inn for rådmannen. Spesielt hva som defineres som kommunens overordnede retningslinjer er avgjørende for den reelle brukerstyringen. Det er således også mulig å beskrive brukerstyremodellen som trinn 4 i medvirkningstrappen. Reglementet for brukerstyrene er ganske tydelig på hva som skal legges til grunn for rektors plikt til å bringe et vedtak inn for Rådmannen. Legges samme kriterier til grunn for Rådmannens behandling av en anke, kan dette fungere som en kvalitetssikring av brukerstyrenes arbeid. I evalueringen har derfor hvordan beslutninger tas, om og på hvilken bakgrunn rektorene eller andre bringer saker inn til rådmannen, og hva som er utfallet av saker som blir anket fram til Rådmannen, vært i fokus.

Oppnevning av styremedlemmer til brukerstyrene er beskrevet i reglementet. Brukerne ved de foresatte har flertallet i brukerstyrene, men også ansatte er representert. Elevene har møte- og talerett i brukerstyrene. De har gjennom dette fått formell mulighet til å legge fram sine saker, gi sitt syn på saker og bli hørt. Men på grunn av sin alder, har de ikke stemmerett. Politisk nivå i kommunen har en representant i hvert av brukerstyrene. Et viktig perspektiv i denne diskusjonen, er hvem deltagerne representerer. Representantene er valgt fra sine respektive grupper og antas å representere disse. Samtidig er det overfor medlemmene understreket at man har helhetsansvar for at de beste beslutningene blir tatt, og er dermed også representanter for kommunen. Dette skapte en del uklarheter i starten av prosjektet, og medlemmene var i villrede om hvor deres lojalitet var forventet å ligge. I løpet av følgeevalueringen er medlemmenes rolle drøftet og presisert: Intensjonen med sammensetningen av brukerstyrene, i tillegg til å sikre brukerne avgjørende innflytelse, er å kunne belyse saker fra alle perspektiv og at vedtak baseres på konsensus og mål om at alle beslutningene som fattes er til beste for barn og unge, skolen og nærmiljøet. Mål om konsensus er tydeligere uttrykt i retningslinjene for skolens samarbeidsutvalg (SU). I løpet av prosessen i forsøket med Brukerstyrte skoler, er det presisert at deltagerne er representanter for brukergruppen og brukergruppens interesser, men møter ikke med bundet mandat i brukerstyrene. Konsensus er idealet, men brukerne ved de foresatte har uansett endelig avgjørelsesmyndighet.

Relatert til medvirkningstrappen over, speiler intensjon, sammensetningen - og reglementet for brukerstyrene, det som er beskrevet som en partnerskapsmodell, eller ideal speilet i trinn fem i trappen. Modellen kan således beskrives teoretisk som en partnerskapsmodell der brukerne ved de foresatte, har avgjørende beslutningsmyndighet, men hvor det er mulighet for å prøve vedtak i forhold til gitte føringer. Imidlertid er elevenes medvirkning av en annen karakter, fordi de ikke har stemmerett. Teoretisk kan elevenes medvirkning beskrives som trinn tre i trappen der de har rett til å bli hørt og tatt hensyn til. Men elevene har også forslagsrett og dagsordenfunksjon. De kan i prinsippet legge fram saker for brukerstyret ved å gå utenom rektor, og derved direkte påvirke og være involvert i planer, program og aktivitet. Den endelige avgjørelsesmyndigheten har de foresatte som også representerer elevenes interesser. I dette perspektivet, er det vurdert som riktig å beskrive elevdeltagelsen i tilknytning til trinn fire i medvirkningstrappen, som er beskrevet som funksjonell medvirkning. Brukerstyrte skoler fremmer med andre ord teoretisk reell brukermedvirkning og bærekraftig utvikling, fordi modellen kan beskrives innenfor de tre øverste trinnene i medvirkningstrappen.

Et siste perspektiv i denne diskusjonen, er om det er ”*mulig å styre uten likevel direkte påvirke eller medvirke til utfallet av sakene*”. Svaret på dette kan speiles i sakene som blir lagt fram for brukerstyrene. Valg av saker, saksframlegg og sakshåndtering er avgjørende i et slikt perspektiv. Saker som legges fram for brukerstyrene som meldinger og referatsaker, har ikke den samme muligheten til å skape engasjement som saker som legges fram som invitasjon til innspill og medvirkning. Saker behandlet i brukerstyrene har derfor inngått som en viktig del av evalueringsgrunnlaget. Fra andre forsøk med drifts- og brukerstyrer som har som mål å engasjere brukergruppene, er det vist til at type saker er avgjørende for bredt engasjement. I tilknytning til forsøk med driftsstyrer i Oslo, ble det i 2001 konkludert blant annet med at faktorer som kan begrense innflytelse, var at man ikke behandlet saker som omhandlet skolens innhold, men lot økonomi være dominerende tema (Helgesen og Hansen 2001). I en oppfølgende studie av driftsstyrene i Oslo i 2005, heter det blant annet (Utviklingspartner 2005, s. 4):

- *Både gjennomgang av protokollene og intervjuene med de ulike aktørene og deltakerne i driftsstyrearbeidet tyder på at driftsstyreordningen samlet fungerer vesentlig bedre nå enn om den gjorde ved forrige evaluering for fire år siden. Først og fremst er driftsstyrets rolle og de rammene styret skal*

forholde seg til mer avklart og akseptert enn før. Der nest er mange av driftsstyrene i god gang med å involvere seg også i skolens innhold, ikke bare i økonomi- og bygg saker.

Fokus på saker, saksgang og saksframlegg har på bakgrunn av overstående begrunnelse, også vært i fokus i denne evalueringen.

3.6. Sammendrag av kapitlet

I dette kapitlet er det redegjort for det som er den teoretiske rammen for følgeevalueringen. Det er redegjort for, og tatt utgangspunkt i forsøkets programteori, det vil si de bakenforliggende antagelsene om hva forsøket vil føre til. Og det er redegjort og begrunnet for hva som har hovedfokus i denne evalueringen. Brukermedvirkning er det sentrale i forsøkets programteori og ide om forsøkets merverdi. For å kunne analysere om forsøket fremmer reell brukermedvirkning, er begrepet bruker og brukermedvirkning belyst gjennom teori, og det er vist til ulike nivåer for brukermedvirkning. Det er konkludert med at modellen for Brukerstyrte skoler teoretisk fremmer reell brukermedvirkning, og kan beskrives som en partnerskapsmodell der brukerne ved de foresatte er gitt reell avgjørelsesmyndighet i form av flertall brukerstyret og elevene er gitt mulighet for funksjonell, det vil si reell medvirkning. Modellen utfordres blant annet at fagfolkenes praktiske håndtering av maktoverføring, saker og sekretariat og samarbeidet mellom fagfolk og brukerne. Dette vil til syvende og sist kunne avgjøre den reelle medvirkningen og merverdi av ordningen. Heri ligger kjernen i forsøket og forsøkets programteori – og dette belyses gjennom systematisering av erfaringene fra forsøket, vist i neste kapittel.

4. Tilnærminger og vurdering

En oppsummering av grunnlaget for denne evalueringsrapporten er presentert i kapittel 2.2. Underveis i følgeevalueringen er det utarbeidet flere mer utfyllende dokumenter fra de ulike tilnærmingene og undersøkelsene (Rønningen 2004 og 2005). Det er referert til noen av disse undersøkelsene i de foregående kapitlene. I dette kapitlet gies det et sammendrag av det som er kommet fram i de ulike tilnærmingene.

4.1. Sakstyper og behandling i brukerstyrene

Gjennomgang av saker behandlet i brukerstyrene i Larvik i perioden 2004 - 2005, viser at det er gjennomsnittlig holdt 8 møter (7-9) i hvert av brukerstyrene, og at sakstypene favner bredt. Tabellen under viser en oversikt over typer saker behandlet i de tre brukerstyrene i løpet av ett år. For Tjodalung barneskole er det tatt utgangspunkt i perioden desember 2004 til og med november 2005, mens det for de to andre skolene er tatt utgangspunkt i kalenderåret.

Tabell 1: Sakstyper behandlet i brukerstyrene 2005 – Samlet for forsøksskolen

Sakstyper	Orienteringssaker		Beslutningssaker		SUM	
	n	%*	n	%*	n	%*
Budsjett/Økonomi	15	11	11	16	26	13
Virksomhetsplaner	8	6	3	4	11	6
Andre planer	1	1	2	3	3	2
Prosjekter ved skolen	18	14	5	7	23	12
Nærmiljøsaker	5	4	3	4	8	4
Pedagogiske spørsmål	14	11	7	10	21	11
Elevspørsmål	20	15	8	12	28	14
Organisasjon	28	21	10	15	38	19
Bygg/teknisk drift	4	3	1	2	5	3
Annet	20	15	17	25	37	19
Sum %						
N=	133	100	67	98	200	103

* Avrundet

Kolonnen helt venstre beskriver ulike sakstyper, kolonnen for orienteringssaker viser til saker som er lagt fram som orientering eller saker som er orientert om under eventuelt. Ved alle brukerstyrene legges det vekt på eventuelt - posten for å sikre kort vei fra saken oppstår til det er redegjort for i brukerstyrene. Saker som trenger omfattende behandling – blir så lagt fram som egen sak til votering på neste eller et senere møte i brukerstyrene. Kolonnen for beslutningssaker viser til saker hvor det er fattet vedtak. De tre brukerstyrene følger samme oppsett for innkalling og møtebok, men hvordan saken og vedtakene føres i møteboken varierer noe. Derfor er det i denne oversikten lagt vekt på en lik gjennomgang og kategorisering av sakene av følgeforsker, i stedet for å ta utgangspunkt i saksnummereringen i møtebøkene.

Brukerstyrene har i følge reglementet, ansvar for enhetens budsjett og virksomhetsplaner, og alle brukerstyrene har behandlet saker i tilknytning til dette. Videre har alle brukerstyrene også behandlet pedagogiske saker, elevsaker og saker knyttet til skolemiljø. Alle forsøksskolene har også behandlet diverse saker i tilknytning til nærmiljø, som for eksempel trafikkspørsmål, miljøspørsmål, bidrag til nærmiljøutvikling osv. Det er flere eksempler på slike saker. Brukerstyrene får videre rutinemessige orientering om budsjett og arbeidet med virksomhetsplanene. Dette er en årsak til at slike saker figurerer relativt hyppig på oversikten av ulike saker, uten at man ut fra oversikten kan si at denne type saker utgjør en slagside i brukerstyrenes arbeid.

Gjennomgangen viser videre at for eksempel budsjett og virksomhetsplaner, blir lagt fram tidlig i prosessen og at vedtak fattes først etter at slike saker har vært lagt fram for brukerstyrene til gjennomgang og drøfting, i minst ett møte i forkant. En ser også fra brukerstyrenes protokoller at det i tilknytning til vedtak i slike saker, blir foretatt justeringer, presiseringer av forslagene til vedtak, og at brukerstyrene gir føringer og premisser for flere av vedtakene. Dette viser at brukerstyrene bruker sin reelle styringsmulighet. En saksgang der viktige saker legges fram tidlig i en prosess, styrker mulighet for reell innflytelse for brukerstyrenes medlemmer og til samspill med brukerstyrenes rekrutteringsgrupper.

De tre brukerstyrene har også utviklet andre lokale rutiner i tilknytning til møtene. Det er eksempler på rutinemessige rapporteringer fra elevråd, FAU, personalråd osv. Noen har faste presentasjoner av enhetens virksomheter, for eksempel SFO, barnehage osv. Dette utgjør stor andel av saker i tabellen som er beskrevet som ”annet”. Slike rutiner styrker i følge

medlemmene i alle tre styrene, muligheten for å holde brukerstyret representanter oppdatert om enhetens aktiviteter.

Brukerstyrene bruker like maler for innkalling og møtebok, men saksdokumentene varierer en del mellom skolene, fra utdypende og informative med god saksutredning, til mer knappe beskrivelser. Medlemmene i brukerstyrene uttrykker grad av tilfredshet med arbeidet i brukerstyrene, og god og informative saksframlegg bidrar generelt til å trekke opp i en slik vurdering, mens knapp eller mangelfull saksbehandling, bidrar til å trekke ned.

Anke- og klagesakene i forsøksperioden og hvilke føringer som legges til grunn for vurdering av ankesakene, har vært viktige for å prøve ut den reelle brukerstyringen. I løpet av forsøket, er det to saker som har vært aktuell i denne sammenheng. Den ene saken var en anke fra rektor på et vedtak i brukerstyret ved en av skolene. Behandling av anken gikk i brukerstyrets favør, med rådmannens begrunnelse om at vedtaket var fattet i tråd med reglementet for brukerstyrene, at det ikke stred mot lovverk, tungtveiende pedagogisk eller etiske føringer eller prinsipper. Den andre saken gjaldt en beslutning fattet sentralt i enhetsledermøte (rektormøte) hos rådmannen, uten brukerstyrets medvirkning. I denne saken, som egentlig kan beskrives som en klagesak, fikk brukerstyret ikke medhold. Vedtaket handlet om et overordnet pålegg om gjennomføring av en beslutning gjort i enhetsledermøtet. Saken skapte debatt om brukerstyrenes reelle styringsrett i denne og lignende framtidige saker. For å bedre sikre brukerstyringen framover, ble det etter dette, gitt rom for at brukerstyrenes ledere har møte- og talerett ved rektormøtene, når lignende saker er på dagsorden. Denne løsningen er i dybdeintervjuer beskrevet som en pragmatisk løsning med mål om å sikre den reelle brukerstyringen ved forsøksskolene i forsøksperioden. Denne saken har også bidratt til å sette fokus på selve brukerstyremodellen, og i dybdeintervju er den beskrevet som en hybrid innen Larvik kommunens 2 nivå modell. Ved eventuell videreføring av brukerstyrte skoler etter forsøksperioden, er en av utfordringene å finne en modell som sikrer dialogen mellom brukerstyrenes ledere og nivået over i en ny organisasjonsmodell.

4.2. Brukerstyrenes midtveisvurdering av forsøket

Høsten 2004 ble det gjennomført enkel kartlegging av erfaring fra arbeidet i brukerstyrene ved Ra ungdomsskole og ved Hvarnes skole og barnehage. Tilsvarende kartlegging ble våren 2005 gjennomført ved Tjodalyng barneskole. Undersøkelsen ved Tjodalyng bekrefter det som kom fram ved de to andre skolene. Oppsummering av disse undersøkelsene er gitt i tidligere

evalueringsnotat (Rønningen 2004 og 2005). Her gies det et samlet sammendrag av midtveiseevalueringen i de tre brukerstyrene.

4.2.1. Generelt

Ved alle forsøksskolene mente man midtveis i forsøket, å ha funnet fram til en god arbeidsform i samsvar med mål og intensjoner for brukerstyrene. Medlemmene bekreftet at de forsto egen rolle i brukerstyrene og vurderte at vedtak ble fattet i tråd med intensjonene og Reglement for brukerstyrene. Alle styrene så brukerstyring som et positivt bidrag til arbeidet for skolene og barnehagen. Elevene bekrefter generelt det samme som de voksne.

Medlemmene vurderte generelt at sakene ble lagt fram på en god og lett forståelig måte. Det ble presisert at *”det er sakene som legges fram for brukerstyrene som kan bidra til reell innflytelse og skape engasjement”*. Dette begrunnes med at når sakene er aktuelle og godt forberedte og påvirkningsmuligheten stor, øker engasjementet og lysten til å gjøre en innsats for elevene generelt og for egne barn. Saker som legges fram som meldinger og referatsaker, skaper ikke samme engasjement som saker som legges fram som invitasjon til innspill og medvirkning. Gode rutiner for innkalling og referat som gjør det mulig å forberede seg til hvert møte, bidrar ytterligere i følge denne undersøkelsen, til økt engasjement.

Styremedlemmene vurderte generelt at sakene som ble lagt fram for styrene, var dagsaktuelle, varierte og viktige for skolen. Ansatte i brukerstyrene oppga at brukerstyrene var støtte til eget arbeid med skolens saker, brukerne mente at de har god mulighet til å påvirke egne barns skolehverdag. Det understrekes i denne undersøkelsen at bredden i sammensetningen av brukerstyret gir god anledning til å diskutere saker på tvers og at dette skaper engasjement.

Å finne gode strategier for å sikre bredt engasjement og arbeidsmåter som engasjerer øvrige foresatte, elever og ansatte ytterligere i brukerstyrenes arbeid, er gjennomgående tilbakemeldinger på spørsmål om utfordringer i arbeidet for å sikre intensjonene med brukerstyrte skoler. I tillegg til sakene, beskrives betydningen av å sende ut bred og kontinuerlig informasjon både i forkant og etterkant av brukerstyrets møter, som en strategi. Ved Ra Ungdomsskole og ved Tjodalyng barneskole ble det blant annet tatt initiativ til å utvikle nye strukturer for økt samarbeid og foreldreinvolvering i skolen. Ved Hvarnes skole og barnehage ble det lagt vekt på å ta i bruk eksisterende strukturer og muligheter.

4.2.2. Elevmedvirkning

Brukerstyrenes medlemmer legger i disse undersøkelsene, gjennomgående stor positiv vekt på at elevene gjennom brukerstyrene, har fått en mulighet for å bli hørt og til å legge fram sine saker og sitt syn på viktige skolesaker. Det understrekes at denne muligheten også er en forpliktelse overfor elevene, ved at det også må taes spesielt hensyn til elevene og bruke tilstrekkelig tid til deres saker. Det må sikres at elevene forstår innhold i - og konsekvens av sakene som blir behandlet i møtene. For at dette skal fungere godt, må det i følge informantene, arbeides spesielt med elevene i forkant av møtene gjennom elevrådet og elevrådskontakten. Skolene har utviklet ulik praksis i forhold til elevmedvirkning i forsøksperioden. Etter hvert i prosessen ble det tydeligere at modenhet og alder også spiller en vesentlig rolle. Dette er senere nedfelt i innspill til oppfølging av elevmedvirkningen i brukerstyrene, og i denne sluttevalueringen som en anbefaling med en nedre aldersgrense på 12 år, for elevenes direkte deltagelse.

4.2.3. Opplæring og prosess

Ved alle skolene legges det vekt på at arbeidsformen er ny, og at man derfor må både forvente og tillate en viss læringstid for å kunne utføre oppgaven optimalt. Før man forventer resultater på alle mål for forsøket, må det legges vekt på å få til et godt styre og styrearbeid. Dette bekrefter en del andre trekk i materialet som tilsier at en forsøksperiode på to år er kort tid for å hente inn nok breddeerfaring til å få et fullstendig bilde av mulighetene og utfordringene i modellen.

Opplæringen av brukerstyrene har vært viktig, og antas å være viktig også etter en eventuell generell implementering av forsøket i kommunen. Ved Tjodalyng barneskole som kom med ett år ut i forsøket, er det understreket at brukerstyret hadde god nytte av opplæringen i prosjektet og spesiell god nytte av å høre på erfaringer fra de andre brukerstyrene. Det legges vekt på at opplæring i en framtidig modell skal være repeterende og at det legges til rette for kontakt mellom de ulike brukerstyrene i kommunen. Den koordinerende funksjonen mellom brukerstyrene som har vært lagt til prosjektleder og prosjektgruppen i forsøksperioden, har vært spesielt viktig for rektorene og brukerstyrenes ledere, – for å lære av hverandre og for å opprettholde og utvikle engasjement for og med ordningen. I dybde- og gruppeintervjuene i ettertid, er disse funksjonene understreket som viktige, nyttige og ønskelige ved en permanent innføring av modellen i kommunen.

4.2.4. Oppsummering av midtveiseevaluering

I den første undersøkelsen i brukerstyrene, ble antagelsen om at brukerstyrene har et bredt nok mandat til å ivareta brukerstyring, forsterket. Medlemmene oppfattet at ordningen ivaretar reell brukerstyring, men at også ansatte og elever har fått økt påvirkningsmulighet.

Informantene mente at ordningen bidrar til økt engasjement og at det spesielt er sakene og sakshåndteringen som skaper engasjement. Brukerstyrene så utfordringene i å fremme økt engasjement generelt utover medlemmene i brukerstyrene og la vekt på lokale strategier for å ivareta dette. I tillegg ble det generelt lagt vekt på at brukerstyrene og har en reel mulighet til å fungere som et talerør for lokalmiljøet i forhold til kommunens sentrale ledelse. Dette er vurdert som merverdi av ordningen.

4.3. Spørreundersøkelse til rektorene og lederne av brukerstyrene

Våren 2005 ble det gjennomført en kartlegging om forventinger til og erfaringer fra ordningen, rette mot rektorene og lederne av brukerstyrene ved forsøksskolene.

Kartleggingen ble gjennomført ved hjelp av et elektronisk spørreskjema med åpne svarkategorier, som alternativ til dybdeintervju. Resultatet fra undersøkelsen er gjengitt i sin helhet i *Notat fra følgeevalueringen juni 2005* (Rønningen 2005). Her gies et sammendrag.

4.3.1. Begrunnelse for og forventninger til deltagelse i forsøket

Å delta i forsøket med Brukerstyrte skoler, ble generelt sett på som en mulighet til å styrke foreldreengasjement og lokal skoleutvikling. Faglig begrunnes valget blant annet med mål om å finne gode pedagogiske løsninger i dialog med en støttende, sterk og skoleengasjert foreldregruppe. Mer spesifikt begrunnes deltagelsen med utgangspunkt i god erfaring med foreldreengasjement og et ønske om å formalisere slikt engasjement. Gjennom brukerstyrene blir posisjonene mer formelle enn i samarbeidsutvalgene (SU) og vervene for foresatte blir mer interessante. Brukerstyringsmodellen antas også å bidra til økt gjennomslag både i lokal skole- og nærmiljøutvikling.

Rektorene og brukerstyreledernes begrunnelser for- og forventninger til forsøket, samsvarer i stor grad med det som er beskrevet under programteori, som bakenforliggende antagelser for forsøket: Svar på hvorfor man antar at brukerstyrene vil føre til de forventede endringene og forbedringene, er knyttet til antagelser om at økt engasjement og demokratiutvikling, vil bidra til kvalitetssikring. Kvalitetssikring vil generelt styrke skolen. Økt brukerinnsett og brukerinvolvering var antatt og etter hvert bekreftet, å være en støtte for rektorene i drøftinger

og avgjørelser knyttet til pedagogiske ressurser, rammer og lærerkrefter. *”Slikt samspill kan gi ny innsikt og kanskje også nye løsninger. Dette igjen kan gi skolen bedre kår og økt trivsel, noe som på sikt også vil manifesteres gjennom bedre skolerresultater”.*

4.3.2. Sammenheng mellom intensjon og erfaring fra forsøket

Det er generell enighet om at arbeidet i brukerstyrene i meget stor grad, har stått i forhold til forventningene. Sammensetningen av brukerstyrene beskrives som godt egnet til å ivareta mål og intensjoner med ordningen. Dette begrunnes med at brukere er involvert, og foresatte er i flertall. Ordningen bidrar til å synliggjøre det enkelte styremedlems ansvar og makt.

Muligheten til å påvirke reelt gjennom vedtak, bidrar til å styrke engasjement og ansvarsfølelse. *”Aktive og interesserte medlemmer i brukerstyrene”, ”medlemmenes høye kompetanse og positive holdninger”, ”at saker som behandles er dagsaktuelle og viktige”, og at ”formen på arbeidet gjør det mulig å få til raske resultater”,* er nevnt som fremmede faktorer i forsøket. Informantene mener også å ha funnet fram til en god form for håndtering av saker til brukerstyrene. Det er gitt eksempler på flere viktige enkeltsaker fra brukerstyrene som har bidratt til å styrke engasjement blant brukergruppene. Budsjett og virksomhetsplaner er trukket fram som spesielt viktige saker. Slike saker er beskrevet som interessante for selve forsøket, fordi disse gir reell erfaring med delegering, myndighet, lokaldemokrati og om hvem som tar avgjørelse i hvilke saker. Erfaringene er gode, og gjennom drøftinger i etterkant, er det trukket slutninger om at erfaringene har styrket antagelsen om at ordningen bidrar til samlet økt realkompetanse til beste for skolen, og at ordningen fremmer reell brukerstyring og økt brukersamarbeid.

Brukerstyrene beskrives som god arena til å skape forståelse og gjøre valg på et bredt grunnlag. Alle respondentene mener at forutsetningene for å nå målene ved egen skole, er til stede. Godt samarbeid mellom rektorene og brukerstyrets ledere generelt, en viktig fremmede faktor. At prosjektet er godt organisert og godt forankret i kommunens ledelse, har lettet arbeidet i brukerstyrene. Konsekvenser av forsøket for rektors rolle, beskrives av rektorene selv, ved at man reelt *”har gitt fra seg myndighet og makt, men til gjengjeld fått tydeligere støttespillere”.* Brukerstyret som støttespiller for rektor, blir spesielt understreket. Informantene mener videre at det er lagt til rette for elevrepresentantene i brukerstyrene, men at behovene for slik tilrettelegging er noe ulik for barne- og ungdomstrinnet.

Av kritiske faktorer for å nå mål i forsøket vises det til mangel på ressurser og stort arbeidspress. Et godt samarbeid mellom rektor og brukerstyrets leder er en forutsetning for å nå intensjonene med brukerstyrene og arbeidet kan derfor bli noe personavhengig. Arbeidet med å få til systematiske kommunikasjonslinjer mellom brukerstyrene og elevråd, personalråd, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og rådmannsfunksjonen, er en annen utfordring. Aktivt engasjementet hos brukerstyrets medlemmer og at foreldrerepresentantene, særlig leder, har legitimitet i foreldregruppene, er pekt på som andre forutsetninger. Om modellen for brukerstyrens plassering i linjen mellom rådmannen og rektor er en ”riktig løsning”, er et aktuelt tema. Det er argumenter som taler for og i mot den nåværende løsningen, og det er ytre ønske om at løsningen vurderes reelt i fortsettelsen av prosjektet og i forkant av en eventuell videreføring av modellen for Brukerstyrte skoler i Larvik kommune. Det å favne bredt i saker og å favne bredt i henhold til å skape engasjement for brukerstyrets arbeid og skolens anliggende utover medlemmene i brukerstyrene, er gjennomgående trukket som en forutsetning for å nå alle målene i forsøket. I tillegg til å skape engasjement hos brukergruppene, er det også sett på som viktig å få til økt engasjement blant øvrige ansatte ved skolene. Størst fokus i forsøksperioden, har det likevel vært å få selve brukerstyrene til å fungere. Forsøksperioden har vært avgrenset, og man har ikke vært i stand til ”å gå bredt ut” og ”å favne bredt i sakene” i ønskelig omfang. Dette vil være nødvendig implementeringsarbeid ved en videreføring av arbeidet.

4.3.3. Om økt medinnflytelse, trivsel og kvalitet

Informantene antar at medinnflytelse gjennom brukerstyrene fører til økt engasjement, innsikt, kunnskap og gjensidig forståelse. Dette er trivselsfremmende faktorer. For at dette skal skje, må saker som behandles i brukerstyret sikre engasjement og innflytelse og at gruppene opplever reell betydning for skolen. Det er stor samstemmighet blant informantene om at forsøket har bidratt til økt reell og opplevd medinnflytelse. Viktigste utfordring og kritiske faktor i denne delen av arbeidet er å nå ut til alle foresatte med informasjon om brukerstyrenes arbeid gjennom å skape bedre systematisk kontakt med alle gruppene som brukerstyrene representerer. De tre forsøksskolene har utviklet egne lokale strukturer for å få til dette.

Antagelse om at brukerstyrene på sikt vil resultere i bedre kvalitet på skoletilbudet, forklares ved at ordningen legger til rette for at fagpersoner og brukere sammen kan finne gode løsninger. Innsyn i og dialog om skolens anliggende antas å styrke kvaliteten på tilbudet og

bidra til økt kvalitet. Videre heter det at ”*Fagfolkene må begrunne alle valg og prioriteringer. Slike begrunnelser antas å kvalitetssikre arbeidet i skolene*”.

4.3.4. Om meningsdanning, substansielle og strukturelle virkninger

Det er generell enighet mellom informantene om at forsøket har en opplærende og meningsdannende betydning. Det understrekes at alle gruppene som er representert i brukerstyrene, får praktisk innsikt og erfaring med grunnleggende demokratiske spilleregler. Forsøket beskrives som ”*et virkelig lokaldemokrati i praksis*”. Det er kort vei fra diskusjon til handling og man kan avgjøre saker raskt og enkelt. Foresatte er blitt myndige aktører i skolesaker og dette har ført til økt bevissthet om at brukerne har reel makt, påvirkning og avgjørelsesmulighet. Dette har bidratt til endringer i mening om og holdning til brukermedvirning. At rektorer i forsøket er villige til å gi fra seg - og overføre myndighet til brukerstyrene, framholdes av enkelte som en bekreftelse på at forsøket bidrar til holdningsendringer. Det er også etablert en trygghet for rektorene at de har et brukerstyre i ryggen. Rektorene uttrykker at de opplever brukerstyrene som en slik støtte og som viktig samspillpartner. Dette tjener også som eksempel for andre rektorer. At en ny skole ønsket å delta i prosjektet halvveis ut i forsøket, trekkes fram som tegn på at det skjer holdningsendring til brukerstyrer generelt i kommunen. Holdninger til brukerstyring påvirkes også gjennom at foreldrene har fått annen formell innflytelse, blant annet synlig gjennom ansettelse av nye rektorer.

Forventinger om at forsøket kan ha substansiell virkning blant annet i form av å påvirke tiltak i nærmiljøet, er delvis innfridd, men ikke fullt ut. Det er behandlet flere saker av betydning for nærmiljøet, og man ser at det er muligheter i strukturen med brukerstyrer til å engasjeres ytterligere i slike saker. Innad i skolene har forsøket hatt substansiell innvirkning gjennom ulike vedtak og realisering av vedtak og planer av ulike størrelse og karakter. Dette framgår også av de respektive brukerstyrenes møtebok.

Om forsøket har hatt strukturelle virkninger, besvares med at forsøket i seg selv er en strukturell endring. I tillegg har brukerstyrene bidratt til å åpne kanaler fra skolen og lokalmiljøet til kommunens sentrale ledelse, enn tidligere. Som eksempler nevnes økt innflytelse for skolen og brukergruppene gjennom brukerstyrene i viktige saker som ansettelse av rektorer. At brukerstyrets leder har møte og stemmerett i rektorkollegiet i de møter hvor det skal fattes budsjettvedtak, er en ny strukturell arbeidsform. Forsøket med Brukerstyrte

skoler har også framtvunget behov for nye modeller for samarbeid med FAU, elevråd og personalråd, og det er gjennomført tiltak knyttet til ny organisering av FAU og foreldresamarbeid ved to av forsøksskolene.

4.3.5. Om brukerstyrene etter forsøksperioden

Samtlige ønsker at ordningen med brukerstyrte skoler innføres som permanent ordning etter forsøksperioden eller at prøveperioden bør utvides. En av skolene var nylig blitt med i forsøket da denne undersøkelsen ble foretatt, og begrunner behov for utvidet forsøksperiode med dette, eller at det av samme grunn var for tidlig i prosessen å ta stilling til spørsmålet. Begrunnelse for utvidelse av forsøksperioden, er blant annet et ønske om avklaring av brukerstyrenes organisatoriske plassering i kommunen.

Begrunnelsene for at ordningen bør innføres permanent, speiles i de tidligere svarene og presiseres med at *”ordningen gjør det mulig for engasjerte brukere å engasjere seg”*. Foresattes kompetanse og engasjement er viktig for skolen og barna. *”Brukerstyring har vist seg å realisere en merverdi for skolen og lokalsamfunnet”*. *”Brukerstyrene har bidratt til økt engasjement, og til å vitalisere formell foreldremedvirkning”*. Ordningen er også beskrevet som en god støtte for rektorer og ansatte i arbeidet for å videreutvikle skolen.

4.4. Brukerstyrenes sluttevaluering

I dette avsnittet gies en samlet oppsummering sluttevalueringen i brukerstyrene ved de tre forsøksskolene. Undersøkelsen er av kvalitativ karakter, og ble gjennomført oktober/november 2005, ved hjelp av skalavurderinger og enkelt åpent spørreskjema. Utfylling av skjemaet ble gjort i kombinasjon med et drøftingsmøte om erfaringene fra forsøket. Undersøkelsen rettet mot elevene på barnetrinnet ble gjennomført som en samtale mellom evaluator og elevrepresentantene i Brukerstyret, og er dels gjengitt for seg. Det er utarbeidet et samlet dokument fra evalueringen ved de tre skolene, samt ett tilsvarende dokument for hver skole.

4.4.1. Erfaring med Brukerstyrte skoler

Brukerstyrene vurderer på en skala fra 1-10, at det stemmer meget godt eller bedre (snitt 7,3) at *”brukerstyrene har ført til at elever, foresatte og ansatte ved skolen/barnehagen opplever økt grad av medinnflytelse, økt samhandling og økt trivsel”*. Det vil si høy grad av måloppnåelse i forhold til forsøkets hensikt. Av begrunnelsene for en slik vurdering, legges det generelt vekt på at ordningen har bidratt til økt medvirkning, større åpenhet og bedre

innsyn i skolens liv for alle gruppene som er representert i brukerstyrene. Arbeidet har bidratt til økt entusiasme, engasjement og vilje til samarbeid. Det er bred enighet om at forsøket har etablert en struktur som gir reell mulighet for brukerstyring og brukervedvirkning. Et aktivt styre, god ledelse og god forberedelse nevnes ofte av det som trekker opp på skalaen. At et brukerstyre som skolens øverste organ motiverer foresatte til engasjement og medvirkning, og samtidig er en viktig mulighet for elevene til å fremme sine saker og synspunkt, er av det som trekker og opp. Styrking av ansattes mulighet til å påvirke skolehverdagen, trekkes også fram. Rektorene trekker gjennomgående fram brukerstyrene som en støtte for rektor ved de enkelte skolene.

Brukerstyrenes sammensetning bidrar i følge undersøkelsen, gjennom muligheten til å vinkle saker fra ulike perspektiv før avgjørelser tas, til konsensus om ulike skolesaker. Dette igjen bidrar til mer helhetlig forståelse av skolens liv og drift, både for ansatte og brukere. Kort tid fra en sak tas opp til behandling og realisering av vedtak, er vektet positivt. At modellen har fremtvunget mer gjennomgående saksforberedning og reflekterte avgjørelser på skolenivå enn andre modeller man har erfaring med, trekkes også fram.

Foresatte i undersøkelsen legger spesiell vekt på godt samarbeid med skolens ledelse, nærheten til skolen og verdien av reell myndighet og medvirkning, som resultat av brukerstyrenes arbeid, og noe som trekker opp på skalaen. De understreker at reell medvirkningen gjennom brukerstyrene har bidratt til økt engasjement både om skolen og lokalsamfunnet. Ansatte i brukerstyrene trekker fram at de har fått økt informasjon, påvirkningsmulighet, medinnflytelse, og bedre grunnlag og mulighet til å gjøre opp en mening og bidra til å fatte beslutninger i lokale skolesaker. Elevene i ungdomsskolen sier blant annet at det bidrar til økt trivsel at elevene får være med å gi sitt syn på saker, at de kan legge fram saker og at de er sikret å bli hørt. Foresatte antar også at brukervedvirkningen har bidratt til økt trivsel i skolen, vist ved følgende sitat:

- *Min opplevelse som foreldre er at elevene opplever stor trivsel på Ra. Jeg tror at Brukerstyret er en av mange faktorer, men helt klart et skritt i riktig retning. Vi som foreldre må bli mer bevisst på at vi utgjør en ressurs som på ulike vis bør være til disposisjon*

Dette sitatet sammenfatter flere av innspillene om økt trivsel som et resultat av forsøket. Forsøket bidrar i positiv retning, men må sees i sammenheng med flere av tiltakene som gjøres for å styrke trivselen i skolen.

Generelt er det vist til få momenter som trekker ned på skalaen. Først og fremst ønsker medlemmene å fokusere mulighetene og det positive med brukerstyre, derfor er det også *ubrukte muligheter* som trekkes fram som største utfordringer. Spesielt er det muligheten til å engasjere bredt og muligheten til å skape engasjement for skolen også i de gruppene som medlemmene rekrutteres fra, som oftest trekkes fram. Ved ett av brukestyrene ble det uttalt at:

”selv om dette trekker ned på skalaen i en vurdering av brukerstyrene, ville muligheten til slikt engasjement og samarbeidet i og på tvers av gruppene, vært ennå vanskeligere uten brukerstyrene”.

Dette er en holdning som indirekte dekker mange av argumentene som er kommet fram i denne diskusjonen gjennom hele forsøksperioden: *Brukerstyrene fremmer mulighet for bredt engasjement og kommunikasjon på tvers, men rutinene for dette kan ennå bli bedre.* Det understrekes også at det tar tid å få på plass ny struktur som brukerstyring er, , men at *”over tid vil det som er sett på som utfordringer, gå seg til”.*

De eldste elevene mente at ikke elevene har stemmerett, trekker ned på skalaen. Ved ett av brukerstyrene ble det bemerket av en representant at Brukerstyret ikke hadde ført til merkbare endringer i samhandling og eller til økt trivsel. Det ble forklart med at *”det meste er bestemt på forhånd og at det er vanskelig å mene noe når en vet hva kommunen forventer”.* Ved Hvarnes skole og barnehage ble det også trukket perspektiver framover i vurdering av brukerstyrene og mulighetene man har for en lokal modell innen et oppvekstsenter med flere skoler. Å være eneste enhet – har for noen trukket ned på skalaen.

På spørsmål om noe bør gjøres for å bedre arbeidet i brukerstyrene, trekkes først og fremst arbeidet for å få videreføre ordningen med brukerstyrene fram, ved alle tre skolene. Samtidig ønsker man å legge vekt på å bedre kommunikasjonsrutinene med omgivelsene. De enkelte brukerstyrene har lagt fram forslag til lokale bedring av rutiner for dette. Disse forslagene er beskrevet i tilknytning til oppsummeringen for den enkelte skole.

4.4.2. Om videreføring og anbefalinger til andre

På samme skala (1- 10) som over, vurderes påstanden om at *”ordningen med brukerstyrte skoler bør videreføres ved den enkelte forsøkskole etter endt forsøksperiode, og at modellen bør anbefales for andre skolene i Larvik kommune”*, å stemme fra svært godt til helt riktig (snitt 8,7). Dette tolkes som et ganske entydig ønske om videreføring lokalt og at modellen vurderes å ha overføringsverdi til andre.

Begrunnelse for å videreføre ordningen er de samme som for å anbefale ordningen; først og fremst at man har *”ubetingede gode og langt bedre erfaringer med Brukerstyre enn med andre ordninger man kjenner til eller har erfaring med”*. Generelt er holdningene i svarene at *”...det ikke er grunn til å legge ned noe som man har ubetinget god erfaring med”*. Det legges vekt på at Brukerstyret er sammensatt slik at alle aktuelle grupper i skolesamfunnet er representert, og at brukerstyremodellen skaper større nærhet til viktige beslutninger. Det er og lagt vekt på at ordningen *”bidrar til bedre klima for samarbeid skole – hjem”*, og *”...at medinnflytelse fører til økt foreldreengasjement og medansvar for skolehverdagen og skolens drift og prioriteringer”*. Ordningen bidrar og i følge denne undersøkelsen, til å utvikle en skole som passer spesielt for det lokalmiljøet den ligger i. Arbeidet vurderes således som i en kontinuerlig utvikling.

Ordningen har i følge undersøkelsen blitt en viktig instans for kommunikasjon mellom nærmiljøet og kommunen sentralt. Elevenes mulighet til å påvirke utfallet av saker direkte gjennom representasjon og dialog, er blant argumentene som er trukket fram som begrunnelse for å opprettholde brukerstyreordningen. Ansatte har trukket fram at brukerstyret bringer de ansatte nærmere avgjørelsesmyndighet og de får dermed også større påvirkningsmulighet enn gjennom andre modeller.

Begrunnelsene for å anbefale ordningen for andre skoler, kan sammenfattes til at man har ubetingede gode erfaringer med brukerstyring ved forsøksskolene og dette er også argumentet for at også foreldre som ønsker å engasjere seg i skolens arbeid ved andre skoler, bør få anledning til det gjennom brukerstyring.

Generelt er det lite som trekker ned når vurderingene er så høyt opp på skalaen som i dette svaret. Det er også her i hovedsak det som tidligere er karakterisert som utfordringer i vurdering av modellen og modellens potensialer, som bidrar til å trekke ned på skalaen, -

nemlig å skape ennå større engasjement rundt Brukerstyrets arbeid i alle gruppene som er representert. Men også her pekes det på at engasjementet er bedre enn det man har erfaring med fra andre ordinger, og mulighetene for å øke et slikt engasjement er i langt større grad bedre med utgangspunkt i brukerstyremodellen enn ved andre modeller man kjenner til. Brukerstyrets leder er en drivkraft i arbeidet sammen med rektor. At arbeidet er tidkrevende spesielt for leder av brukerstyret og at resultatet av arbeidet derfor kan være personavhengig, er trukket fram.

Det er i sluttevalueringen i brukerstyrene, vist til at det er noe tidlig i prosessen å ha helt oversikt over alle sider ved styringsformen, og at en utvidelse av forsøksperioden derfor er ønskelig for noen. Det har skjedd mye i forsøksperioden både ved den enkelte skole i forsøket og det har pågått omorganiseringsprosesser i kommunen med konsekvenser for den enkelte enhet i forsøket, som har gjort vurdering av fremtidige ønsker og muligheter med hensyn til styringsform, noe uforutsigbar. Det er også pekt på ønske om ennå større lokal råderett. Ved en av skolene er det trukket fram at sakene som behandles i Brukerstyret i større grad bør være saker man fatter beslutning om og ikke bare referatsaker. Dette er noe som det er arbeidet med kontinuerlig i prosjektgruppen, men dette er et fokus som på grunn av naturlige skifter både av enhetsledere og brukestyreledere, sannsynligvis må konstant holdes opp som felles sak for brukerstyrene.

Ved Hvarnes skole og barnehage, har ansatte spesielt uttrykt bekymring for enhetens plass i en ny organisasjon, og det er registrert noe skepsis til om Brukerstyret kan fungere i en ny sammenheng der Hvarnes skole og barnehage bare er en del av ny RE – leders ansvarsområde. Spesielt presiserer ansatte at en videreføring av modellen forutsetter at alle skolene i den nye enheten inngår i ordningen.

Som svar på spørsmål om noe bør gjøres, trekkes det å sikre opprettholdelse av modellen ved egen enhet, fram som det viktigste. Hvarnes skole og barnehage er noe mer forbeholden om dette enn de andre to skolene, med noe uenighet innad i gruppen om man kan fortsette brukerstyre i en enhet hvor de øvrige avdelingene ikke er brukerstyrte. Ansatte er mest skeptisk til dette. Ny organisasjonsmodell i Larvik kommune og konsekvenser for brukerstyrene, har imidlertid ikke vært i fokus for denne evalueringen.

Medlemmene av de tre brukerstyrene anbefaler at modellen innføres ved andre skoler i Larvik, men at dette bør skje gjennom informasjon om de erfaringer som er gjort ved forsøksskolene, og ved ”å la skolene komme etter i eget tempo”. Det understrekes med andre ord at det sannsynlig bør være en valgfri ordning ved den enkelte skole, for at arbeidet forankres tilstrekkelig lokalt. Det er lagt vekt på at opplæring er en viktig del av modellen for brukerstyring – og må inngå i en videreføring av arbeidet. Det er videre gitt konkrete råd og anbefalinger til videre arbeid. Disse er mer presist gjengitt i tilbakeføringene til prosjektgruppen og i oppsummeringene ved de enkelte skolene.

4.4.3. Elevrepresentantene

Til sluttevalueringen ble det utarbeidet et eget vurderingsskjema tilpasset de yngste elevene. Utfylling av skjemaene ble lagt opp som en samtale mellom forsker og elevene med utgangspunkt i dette. Elevene ved Tjodalyng barneskole, valgte å fylle ut begge skjema. Skjemaet som er felles med brukestyret, er implementert i svarene derfra. Elevene ved Hvarnes skole og barnehage, fikk etter eget ønske kun fylle ut det mer tilpassede skjemaet sammen med forsker. Resultatene er utfyllende gjengitt til prosjektgruppens medlemmer. Her gies et sammendrag.

Det er samlet observert og bekreftet noe forskjell i hvordan elevene opplever møtene og sakene, spesielt mellom eldste og yngste og mellom skolene. Årsakene til dette kan være personavhengige eller det kan være møtene i seg selv. Sammen med annen empiri fra evalueringen og annen teori, er det mye som taler for at det kan være en alders- og modenhets - relatert årsak. Dette er det viktig å ta hensyn til i videreføringen av tiltaket. Det anbefales derfor at man setter en nedre aldersgrense for deltagelse i brukerstyrene ved 12 år. Dette alderstrinnet er valgt ut fra de juridiske rettigheter som er tillagt barn over 12 år. Samtidig kan medvirkning fra yngre elever ivaretas gjennom indirekte medvirkning via klassemøter og elevrådsmøter.

Videre bekreftes det at opplæring av elevrepresentantene er viktig og bør videreføres. Det bekreftes at det bør legges til rette for elevenes deltagelse både i forkant av brukerstyrenes møter og på selve møtet. Elevenes egne vurderinger er at slik støtte og hensyn blir gitt, og at de har positive erfaring med å delta i brukerstyrene. De mener at det er viktig at elevene gjennom denne ordningen får anledning til å legge fram sine saker og bli hørt. De mener det blir tatt hensyn til dem på møtene og at sakene er både interessante og lærerike. Møtene kan

imidlertid i følge de yngste elevene, noen ganger bli for lange og sakene for kompliserte, – og de mener selv at det noen ganger kan være riktig å la elevene gå tidligere enn resten av styrets medlemmer, etter vurdering og i samråd med elevene selv. Elevene ved ungdomsskolen har spesielt trukket fram at brukerstyrene gir dem en reell mulighet til å legge fram sine perspektiver og fremme sine saker. Dette synet er også bekreftet av skolens ledelse med at saker blant annet fra elevrådet som tidligere ville bli stoppet av rektor, nå blir lagt fram til reell behandling i et mer nyansert og sammensatt organ. Modellen fremmer i et slikt perspektiv, også elevdemokrati.

Alle elevene mente at ordningen med brukerstyre bør videreføres ved skolene og at elevene fortsatt bør være medlem av brukerstyret som nå. At elevene fortsatt bør være med i brukerstyret, begrunnes av de yngste med *”for sannheten kommer fra barn og vi er glupe vi også”* og *”Det er gøy og man får sagt meningen sin! Vi har jo nettopp begynt!”*

Alle elevene anbefaler andre skoler å innføre brukerstyre, de yngste blant annet *”fordi det er viktig at elevene og foreldrene kan mene noe om skolen”*, *”fordi det er et bra prosjekt og jeg tror at alle har godt av det”* og *”det er gøy og lærerikt, alle får fram meningen sin – også elevene!”*.

4.5.Høringsuttalelser om Brukerstyrte skoler

Ved alle enhetene i forsøket med Brukerstyrte skoler, ble elevråd, FAU og ansatte inviterte til å gi en høringsuttalelse om erfaringer med Brukerstyret fra forsøksperioden. Fra Hvarnes skole- og barnehage og Ra ungdomsskole er det kommet inn uttalelse fra alle tre gruppene, og fra Tjodalyng barneskoler er det kommet uttalelse fra FAU og elevråd. Alle uttalelsene favner mye av det samme som er kommet fram i tidligere undersøkelser og bekrefter på mange måter disse.

4.5.1. Hvarnes skole og barnehage

FAU ved Hvarnes skole- og barnehage trekker fram både positive og negative momenter når de vurderer ordningen med brukerstyre ved skole, og konkluderer sin uttalelse med:

- *Fordi vi er en liten enhet er det positivt at Hvarnes skole og barnehage er brukerstyrt. Det er lettere for brukerne å komme gjennom med saker når en har ett organ som dette.*

Elevrådet ved Hvarnes legger vekt på det positive ved at brukerstyret er et sted hvor barn har muligheten til å si hva de mener og at noen hører på det de har å si. De trekker også fram negative og positive sider ved ordningen og konkluderer med at elevrådet synes det er god erfaring med brukerstyret ved Hvarnes skole og barnehage, og ønsker å fortsette med dette. Som begrunnelse skriver de at *”det er bra at elevene kjenner at de kan være med å bestemme og få vite hva som skjer. Vi synes at andre skoler også burde begynne med brukerstyre. Det er bra for oss!”*

Lærergruppen ved Hvarnes skole – og barnehage trekker også fram positive og negative sider ved ordningen. Som positivt legges det vekt på brukerstyret som et felles organ for hele enheten, at foreldrene får innsyn i hva som skjer på skolen, og at det er lettere å samarbeid med nærmiljøet gjennom brukerstyret. At elevene er med, at lærergruppen har muligheter å komme med innspill og at brukerstyrets holder åpne møter, er også trukket fram som positivt. Av negativt trekkes det fram at de ansatte ikke vet nok om det som skjer i brukerstyret og man ønsker bedre kommunikasjon mellom brukerstyret og lærergruppen. Lærerne konkluderer også med å stille spørsmål om man i framtidig organisering kan være brukerstyrt innen et oppvekstsenter, dersom ikke hele enheten er det. På spørsmål om modellen bør videreføres ved egen skole, anbefaler de lik organiseringsmodell for hele en nye enheten.

4.5.2. Ra ungdomsskole

Elevrådet legger i sin uttalelse vekt på at det er positivt å ha et organ hvor elevene kan ta opp saker og bli hørt. Dette gjør det lettere å få gjennomslag for elevenes meninger. Det understrekes også at det er viktig at det blir gitt kontinuerlig informasjonen og tilbakemeldinger fra Brukerstyret til elevrådet. Elevene konkluderer med ønske om å videreføre ordningen med brukerstyrt skole ved Ra skole.

I uttalelsen fra Foreldreparlamentet understrekes det at erfaringene med Brukerstyret er gode og at *”selv de som hadde mest motforestillinger mot denne ordningen i starten, ser verdien av modellen nå”*. Videre understrekes det *at brukerstyrene har bidratt til reell medvirkning fra foreldrene*. Foreldrene opplever det som svært nyttig at brukerstyret er sentralt inne i de fleste områdene vedrørende skolehverdagen, og de valg leder er satt til å gjøre. Man føler at man har reell påvirkningsmulighet i henhold til retningslinjer og reglement for brukerstyrene. Det

som uttales som negativt, er Foreldreparlamentets rolle (FAU) i denne organiseringen. Man føler at dette kun blir et "prate-organ" og ikke et sted for beslutninger.

I uttalelsen om brukerstyret fra Utdanningsforbundets klubb ved Ra ungdomskole heter det blant annet at *"Klubben stiller seg i utgangspunktet positive til å ha et brukerstyre ved Ra ungdomskole, men har noen innvendinger i forhold til hvordan saksgang og prosesser har vært kjørt så langt"*. Blant innvendingene som trekkes fram er at de føler seg lite informert om hva som skjer i Brukerstyret, om saker som skal opp og om avgjørelser som er tatt. Klubben mener videre at de ansattes representanter bør ha støtte fra personalgruppa, foreldrerepresentantene bør ha støtte fra foreldreparlamentet og elevrepresentantene bør ha støtte fra elevrådet, og at de ulike gruppene slik vil få et større eierforhold til Brukerstyret, og at diskusjonene vil bli bredere og mer nyanserte. Det etterlyses mer informasjon om hvem brukerstyrets medlemmer representerer og det poengteres at det kan være et problem hvis uttalelser/vedtak i brukerstyret blir tatt på et for smalt grunnlag og uten kommunikasjon og forankring i de gruppene som er representert i brukerstyret. Et eksempel på en god saksgang var saken om innføring av fleksitid. *"Da fikk alle involverte parter uttale seg i god tid"*.

4.5.3. Tjodalyng barneskole

FAU ved Tjodalyng barneskole understreker at de bare har gode erfaringer som brukerstyrt skole. De sier at Brukerstyret er sammensatt av mange ressurssterke personer som gjør en god jobb, men de ser også klart at det er personavhengig hvor godt ordningen vil fungere. FAU ser det verdifulle i ordningen ved at foreldre engasjerer seg mer i skolens daglige drift og utfordringer. Det konkluderes med ønske om at modellen videreføres etter prøveperioden. De tror og at de fleste skoler vil dra nytte av å få de foresatte mer på banen. Det er nyttig å få en felles forståelse for hvilke utfordringer skolen står overfor. De tror også at ordningen styrker skolen i møte med alle foresatte, ikke bare de som sitter i brukerstyret.

Elevrådet ved Tjodalyng barneskole legger positive vekt på at elevene gjennom brukerstyret får si det de mener, at det er lærerikt og morsomt. Av negativt er at møtene kan være lange og kjedelige. Som grunn til at elevrådet mener at ordningen med brukerstyret bør videreføres, er at elevene får uttale seg om flere saker enn de har anledning til uten brukerstyret. Elevene ønsker å videreføre brukerstyret og anbefaler ordningen til andre skoler, og begrunnet det med at ordningen har hatt god innvirkning på Tjodalyng barneskole.

4.5.4. Oppsummering av høringsuttalelsene

Viktig observasjon som er gjort på bakgrunn av høringsuttalelsene, er at ingen av de lokale gruppene som er representert i brukerstyrene stiller seg avvisende til videreføring av ordningen. Alle ønsker videreføring, men spesielt lærergruppen ved Hvarnes skole ønsker å se en eventuell videreføring i sammenheng med ny organisasjon. Det legges stor vekt på at ordningen har ført til økt engasjement i brukergruppene, men at det kan arbeides videre med å styrke dette engasjementet og at modellen for brukerstyrte skoler er spesielt egnet til å styrke slikt engasjement. Det er verdt å merke at det er faggruppene som uttrykker seg mest kritisk til ordningen. Kritikken som trekkes fram, er momenter som også er kommet fram og arbeidet med i hele prosjektperioden. Grovt kan dette oppsummeres med behov for bedre kommunikasjon mellom gruppene som er representert i brukerstyrene og gruppene medlemmene rekrutteres fra. Heri ligger også et behov for presisering av roller og mandat for brukerstyrets medlemmer.

4.6. Gruppeintervju

To gruppeintervju ble gjennomført i forbindelse med sluttevalueringen høsten 2005. Ett med rådmannen og prosjektleder, og ett med to representanter fra politisk ledelse ved ordfører og leder for komiteen for kultur og oppvekst. Intervjuene ble gjennomført som samtaler, men med utgangspunkt i en på forhånd konstruert intervjuguide for å sikre fokus i samtalen.

Generelt bekrefter intervjuene perspektiver om bakgrunn for forsøket og forventinger til fokus og resultater for evalueringen, som er presentert tidligere. Slik sett fungerte intervjuene som kvalitetssikring av dette arbeidet. Informasjon som kom fram, er dels gitt som relatering i tilknytning til drøftinger i rapporten generelt. I tillegg ble eventuelle konsekvenser av evalueringen fokusert. Endelig avgjørelse om brukerstyrenes framtid i Larvik kommune, vil i tillegg til evalueringresultatene, avhenge av håndtering av Opplæringsloven, samt lokale politiske og administrative prosesser og drøftinger. Videre i dette avsnittet trekkes fram noen av hovedpoeng som kom fram i løpet av gruppeintervjuene.

Forholdet mellom brukerstyrene og politisk nivå i kommunen, og forholdet mellom rådmannsnivået, brukerstyrene og rektorene innen kommunens 2. nivå modell, ble spesielt fokusert. Det ble blant annet presisert at der hvor modellen har utfordret kommunes organisering, har *”man i forsøksperioden vært pragmatisk mer enn prinsipiell for å finne gode løsninger. I en eventuell videreføring må en finne fram til mer varige ordninger”*. Erfaringene

fra de løsningene som er tatt i bruk, er imidlertid svært gode. Erfaringer med ankesaker i forsøksperioden, har også gjort det mulig å prøve ut hele modellen, noe som ble sett på som positivt. Avgjørelsene i ankesakene har ivaretatt den reelle brukerstyringen. Ankesakene støtter opp under at reglementet er et godt redskap for brukerstyrenes arbeid.

Ønske om bedre framtidig kommunikasjonslinjer mellom brukerstyrenes og politisk nivå i kommunen, ble og spesielt trukket fram. Det ble i begge intervjuene presisert at brukerstyrenes politiske representant har en viktig funksjon i å være bindeleddet mellom de lokale brukerstyrene og sentral politisk ledelse. I en framtidig modell burde denne representanten ideelt sett være en av kommunestyrets representanter. Samtidig ble det etterlyst forum for kommunikasjon mellom brukerstyrenes ledere og politisk nivå i kommunen.

Til sist ble det trukket fram at viktig for at modellen skal fungere i tillegg til rektors evne og vilje til å fragi makt, er engasjement hos brukerstyrene medlemmer, spesielt foreldrene og brukerstyrens ledere. Det ble lagt vekt på at opplæring av brukerstyrenes medlemmer og koordinering av arbeidet i de ulike brukerstyrene, har skjedd i regi av prosjektet og prosjektledelsen. Disse delene sees i evalueringen som en av bærebjelkene som får modellen til å virke etter hensikten. Ved en videreføring av prosjektet, bør disse momentene ivaretas som en del av modellen for brukerstyrte skoler.

4.7. Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet har jeg gjort rede for det empiriske materialet som ligger til grunn for evalueringen. En samlet vurdering av dette inngår i sluttevalueringen. Det er i tilknytning til underveisevalueringen utarbeidet egne rapporter med forslag til bruk av innspill og erfaring som er systematisert underveis. Disse og dels presiseringer som er gjort gjennom undersøkelsene som er skissert i dette kapitlet, kan fungere formativt i seg selv ved å inngå i et grunnlag for videreutvikling av arbeidet med brukerstyrte skoler, dersom det skulle bli aktuelt.

5. Drøfting og konklusjoner

I dette kapittelet presenteres en oppsummerende vurdering av forsøket med Brukerstyrte skoler. Vurderingene bygger på føringene for evalueringen, de teoretiske perspektivene og det empiriske grunnlaget som er presentert så langt i rapporten. Systematisering av erfaringer med modellen avdekker både positive erfaringer, men også noen utfordringer og forbedringspotensialer.

5.1. Modellen for Brukerstyrte skoler

Det første spørsmålet som har vært førende for evalueringen, er om modellen for Brukerstyrte skoler i Larvik er egnet til å realisere intensjoner og mål i forsøket. For å svare på dette, vurderes først om forsøket er gjennomført i henhold til prosjektplanen. Dernest vurderes om modellen bidrar til reell brukerstyring, medinnflytelse og samhandling. Til sist vurderes om modellen bidrar til økt engasjement.

5.1.1. Forsøket i henhold til prosjektplan

Det er grunnlag for å konkludere med at ordning med Brukerstyrte skoler i Larvik i hovedsak er gjennomført i henhold til prosjektbeskrivelsen. Noen justeringer i opprinnelig prosjektplanen er gjort, uten direkte konsekvenser for forsøket. I tillegg til de to opprinnelige forsøksskolene, ble en tredje skole implementert i forsøket etter ett år. Også ved denne skolen har man etablert og fått erfaring med organisasjonsmodellen. Erfaring fra alle tre forsøksskolene inngår i denne evalueringen.

Første perioden i prosjektet gikk med til å etablere brukerstyrene, foreta nødvendige avklaringer i den nye strukturen og å finne fram til gode arbeidsformer. Ved implementering av ny skole i prosjektet var det en fordel for denne at det allerede var gjort erfaring med – og lagt struktur for brukerstyrenes arbeid. Man hadde og fordel av å inngå i et etablert nettverk blant annet gjennom prosjektgruppen for prosjektet. Siste fase i prosjektet kan beskrives som en ”normaliseringsfase” for brukerstyrenes arbeid. Ved avslutning av opprinnelig forsøksperiode, var arbeidet godt etablert ved alle tre skolene. Medlemmene og rektorene mener å ha funnet fram til en god arbeidsform i samsvar med mål og intensjoner for brukerstyrene. Medlemmene mener å forstå sin rolle i brukerstyrene og de mener at vedtak fattes til beste for barn og unge og for skolen/barnehagen og i tråd med reglementet for

brukerstyrenes arbeid. Gjennomgang av saker behandlet i brukerstyrene i Larvik i 2005, viser også at sakstypene favner bredt.

5.1.2. Reell brukerstyring?

Forsøkets programteori hviler i stor grad på om modellen for Brukerstyrte skoler fremmer reell brukermedvirkning og styring. Modellen er teoretisk beskrevet som en partnerskapsmodell, men der brukerne ved de foresatte har den avgjørende beslutningsmyndigheten. Elevgruppen er på grunn av sin alder, ikke gitt reell styringsrett i modellen, men elevenes deltagelse kan teoretisk beskrives som funksjonell og reell medvirkning. Evalueringen av modellen og systematisering av erfaringene fra de tre forsøksskolene, bekrefter at modellen også i praksis er egnet til å ivareta reell brukerstyring ved de foresatte og reell brukerinnflytelse for elevene. Sammensetningen av brukerstyrene beskrives gjennomgående som godt egnet til å ivareta mål og intensjoner med forsøket, og det vurderes at brukerstyrene har hatt bredt nok mandat til å ivareta reell brukerstyring. Gjennomgang av saker behandlet i brukerstyrene i Larvik i 2005, viser også at brukerstyrene bruker sin reelle styringsmulighet. Generelt beskrives det at Reglement for Brukerstyrte skoler har bidratt til ryddighet, fasthet og trygghet i arbeidet.

Gjennom reglementet er rektor eller mindretallet i brukerstyret, blant annet gitt plikt og rett til å anke brukerstyrets vedtak til endelig avgjørelse hos Rådmannen. Reglementet er tydelig på hva som skal legges til grunn for å anke saker. Når samme kriterier legges til grunn for rådmannens behandling, er reglementet en kvalitetssikring for skolen og av brukerstyrenes arbeid. Erfaringene fra prosjektet bekrefter håndteringen i tråd med intensjonen om reell brukerstyring og om kvalitetssikring av skolens innhold og drift. Håndtering av ankesaker kan likevel endelig avgjøre den reelle brukerstyringen og dette har hatt oppmerksomhet i forsøksperioden. På bakgrunn av dette tilrådes en presisering i reglementet av premissene for Rådmannens behandling av ankesaker.

Brukerstyrenes plassering i kommunens organisasjon, er noe uklar. Hvordan man i forsøksperioden har håndtert utfordringer knyttet til denne plasseringen, er beskrevet som ”pragmatisk mer enn prinsipiell, med mål om å finne fram til de gode løsninger”. Løsningene man har tatt i bruk har fungert godt og er beskrevet som nyttige. Blant annet gjelder dette at lederne at brukerstyrene innkalles til enhetsledermøter når økonomi og budsjett for den enkelte enhet drøftes og utvikles. Etter omorganiseringen i 2006, er brukerstyrenes rolle i

organisasjonen ennå mer uavklart. Ved en videreføring av brukerstyring ved forsøksskolene eller innføring av ordningen for flere skoler i Larvik kommune, er en av utfordringene å finne en modell som sikrer fortsatt reell brukerstyring og dialog mellom brukerstyrenes ledere og nivået over, også i en ny organisasjonsmodell. I tilknytning til denne diskusjonen er det satt søkelyset på kommunikasjonen mellom de lokale brukerstyrene og det politiske ledernivået i kommunen. Brukerstyrene rapporterer til rådmannen og ikke til politisk ledelse. I dette ligger en implisitt delegasjon av myndighet fra politisk til administrativt nivå. Brukerstyrenes politiske representant har sammen med rådmannen, en oppgave å sikre kontakten mellom brukerstyrene og det politisk styringsnivået. I et slikt perspektiv er det framkommet anbefalinger om at de politiske representantene i brukerstyrene rekrutteres primært fra kommunestyre eller aktuelt overordnet politisk utvalg.

Evalueringen er ganske entydig på at elevene i brukerstyrene har en viktig funksjon og at ordningen ivaretar elevdemokrati og medvirkning. Styrene er en viktig mulighet for elevene til å fremme sine saker, gi sitt syn på saker som er opp til behandling og formell rett til å bli hørt. Evalueringen er entydig på at elevenes plass i brukerstyrene er berettiget og en styrke ved modellen. Alle gruppene ønsker at elevenes deltagelse i brukerstyrene skal videreføres. Elevens alder, modenhet sammen med tilrettelegging av møtene både i forkant og etterkant, har imidlertid betydning for elevenes mulighet til å bidra i alle saker. Det er etter brukerstyrenes egen vurderinger, utviklet rutiner for tilrettelegging for elevene i alle brukerstyrene. Rutinene må opprettholdes og videreutvikles i en framtidig modell. På bakgrunn av analysegrunnlaget, tilrådes det også at man vurderer å innføre en nedre aldersgrense på 12 år for elevrepresentantene. Dette alderstrinnet er valgt ut fra de juridiske rettigheter som er tillagt barn over 12 år.

Gjennom evalueringen er det satt fokus på rollen som medlem av brukerstyret.

Grunnleggende er at de foresatte har fått avgjørende myndighet gjennom flertall i styret, de ansatte har fått økt påvirkningsmulighet i skolens saker. Det har hersket noe uklarhet om hvem man reelt sett representerer når man er valgt inn i brukerstyrene. Representantene er valgt av sine respektive gruppene og antas også å være representanter for disse. Samtidig har medlemmene et helhetsansvar for at de beste beslutningene blir tatt, og har dermed også et ansvar overfor hele kommunen. I løpet av følgeevalueringen er medlemmenes rolle drøftet og presisert, blant annet i opplæringen av medlemmene i brukerstyrene. Presiseringen her er knyttet til at intensjonen med sammensetningen av brukerstyrene som i tillegg til å sikre

brukerne avgjørende innflytelse, er å kunne belyse saker fra alle perspektiv og at vedtak baseres på konsensus med mål om at alle beslutningene som fattes er til beste for barn og unge, skolen, nærmiljøet og til sist kommunen. I et slikt perspektiv er deltagerne representanter for brukergruppen og brukergruppens interesser, men møter uten bundet mandat i brukerstyrene. Denne presiseringen synes ikke klar for alle gruppene som rekrutterer medlemmer til brukerstyrene og det synes som en slik presisering bør tydeliggjøres i reglementet og overfor medlemmene og rekrutteringsgruppene i brukerstyrene.

Rektorene rapporterer gjennomgående at de opplever brukerstyrene som en støtte i arbeidet for skolen. Brukerstyrenes arbeid er også i stor grad avhengig av rektor kompetanse, engasjement og vilje til samarbeid. Samarbeidet mellom rektor og brukerstyret generelt og spesielt med brukerstyrenes ledere har og stor betydning. Det er uttalt at brukerstyrets arbeid kan i et slikt perspektiv være noe personavhengig. I dette forsøket har rektorene fra starten av, selv ønsket å delta i forsøket, og brukerstyrenes ledere var lokale drivkrefter. At det var frivillig om skolene skulle innføre ordningen, er og beskrevet som en viktig del av den lokale forankringen og drivkraften i arbeidet. I hvilken grad engasjement og arbeidsform som ordningen har utløst i forsøksperioden, er personavhengig i dette forsøket, er imidlertid forsøksperioden noe kort til å kunne uttale seg om. Perioden har imidlertid også innbefattet rektorskifte ved to av skolene, og her er det uttalt at det har vært en viktig støtte å ha et brukerstyre i ryggen ved oppstart som ny enhetsleder.

Opplæringen av brukerstyrenes medlemmer har vært viktig, og antas å være viktig også etter en eventuell generell implementering av forsøket i kommunen. Det anbefales at det i en eventuell videreføring av arbeidet med brukerstyrer, legges vekt på at opplæring skal være repeterende. Også den koordinerende funksjonen mellom brukerstyrene som har vært lagt til prosjektleder og prosjektgruppen, har vært spesielt viktig for å lære av hverandre, for utveksling av erfaring, og for å opprettholde og utvikl engasjement for og med ordningen. Denne koordineringen bør betraktes som en del av hele modellen og inngå i denne ved en eventuell videreføring.

5.1.3. Bidrar modellen til økt engasjement?

Engasjement er en lite målbar størrelse. For å vurdere om brukerstyrene bidrar til økt engasjement, må man spørre de involverte om deres opplevelse av slikt engasjement. I det empiriske materialet som ligger til grunn for denne evalueringen, vurderer de som er direkte

involvert i arbeidet med brukerstyrene, at forsøket i meget stor grad har ført til at elever, foresatte og ansatte ved skolen/barnehagen opplever økt grad av medinnflytelse og økt engasjement. Gjennom høringsuttalelsene som er gitt fra gruppene som brukerstyrenes medlemmer rekrutteres fra, uttrykkes også i stor grad samme engasjement for ordningen med brukerstyrer som fra styrenes medlemmer. Ansatte er den gruppen som imidlertid uttrykker mest skepsis, blant annet gjennom høringsuttalelsene. Innvedningene er i stor grad knyttet til mangelfull informasjon og forankring av brukerstyrets arbeid i gruppene representantene er rekruttert fra. Ansatte ved Hvarnes skole – og barnehage er noe avventende i forholdet til ny organisasjons i kommunen.

I evalueringen er det generelt sett på som en utfordring å få til systematiske kommunikasjonslinjer mellom brukerstyrene og elevråd, ansatte og foreldrenes arbeidsutvalg (FAU). Det er og sett på som en forutsetning å nå bredt ut og engasjere bedt for å nå alle mål i forsøket. Mange tiltak er satt i verk for å favne bredt og for å skape bredt engasjement. Dette må det også jobbes med kontinuerlig i en permanent modell. Samtidig er det og skapt aksept for at forsøksperiodens viktigste utfordring var å etablere brukerstyrene ved skolen, finne gode arbeidsformer og få erfaring med styrearbeidet. Det er imidlertid registrert erfaring med at engasjement som resultat av brukerstyring er lettere å oppnå enn det man har erfaring med fra andre ordninger, og at mulighetene for å øke et slikt engasjement, ansees som størst med utgangspunkt i brukerstyremodellen.

Foreldre i undersøkelsen understreker at det er den reelle medvirkningen man er invitert til gjennom brukerstyrene, som har bidratt til økt engasjement både om skolen og lokalsamfunnet. Elevene sier blant annet at det bidrar til økt engasjement og trivsel at elevene får være med å gi sitt syn på saker, at de kan legge fram saker og at de er sikret å bli hørt. De øvrige medlemmene av brukerstyrene støtter disse vurderingene. Blant ansatte i brukerstyrene trekkes det fram at de har fått økt informasjon, påvirkningsmulighet, medinnflytelse, og bedre grunnlag og mulighet til å gjøre opp en mening og bidra til å fatte beslutninger i lokale skolesaker enn tidligere.

Sakene som legges fram for brukerstyrene er det som i størst grad bidrar til reell innflytelse og skaper engasjement. Bredde i saker, saksforberedelse, kort vei fra saksframlegging til realisering, tidlig innflytelse i en saksgang, styrker alle både teoretisk og nå erfaringsmessig

engasjementene og reell brukerstyring. Evalueringen viser stor tilfredshet med håndtering av sakene som er behandlet i brukerstyrene.

Det er beskrevet at ordningen bidrar til lokalt engasjement om egen skole, og til å utvikle en skole som passer spesielt for det lokalmiljøet den ligger i. Ordningen har også gitt merverdier som en viktig instans for kommunikasjon mellom nærmiljøet og kommunen sentralt. I tillegg er det generelt lagt vekt på at brukerstyrene og har en reel mulighet til å fungere som et talerør for lokalmiljøet i forhold til kommunens sentrale ledelse. Spesielt har dette vært uttrykt for Hvarnes skole og barnehage og til dels også for Tjodalyng barneskole.

Forsøksperioden kan med hensyn til å utvikle og få erfaringer med alle muligheter i modellen, beskrives som noe kort.

5.1.4. Oppsummering

Drøftingene over har søkt å gi svar på det første evalueringsspørsmålet som omhandler om modellen for Brukerstyrte skoler i Larvik er egnet til å realisere intensjoner og mål for forsøket. Konklusjonen på dette spørsmålet er at erfaringen fra forsøksperioden har vist at modellen i stor grad svarer til intensjonene, samtidig som det er avdekket noen forbedringsmuligheter. I dette avsnittet oppsummeres denne delen av analysen og svares i tilknytning til a) selve forsøket, b) om modellen bidrar til reell brukerstyring, økt medinnflytelse og samhandling, og til sist c) om arbeidet bidrar til økt engasjement. Oppsummeringen viser modellens svake og sterke sider. Utfordringer og anbefalinger fra evalueringen er markert med innrykk og kursiv i teksten.

a) Forsøket med Brukerstyrte skoler i Larvik kommune:

- I løpet av forsøksperioden med Brukerstyrte skoler i Larvik kommune, er ordningen innført og utprøvd ved Hvarnes skole og barnehage, Ra ungdomsskole og Tjodalyng barneskole.
- Ved slutten av forsøksperioden mener man å ha funnet fram til gode arbeidsformer i samsvar med mål for arbeidet
- Medlemmene mener å forstå sin rolle og at vedtak fattes til beste for barn og unge
- Sakene favner bredt

b) Bidrar modellen til reell brukerstyring, økt medinnflytelse og samhandling?

- Modell for Brukerstyrte skoler ivaretar reell brukerstyring for de foresatte og reell brukerinnflytelse for elevene. Modellen bidrar gjennom dette til økt medinnflytelse
- Modellen bidrar også til økt samhandling.
- De foresatte har fått avgjørende myndighet gjennom flertall i styret, de ansatte har fått økt påvirkningsmulighet i skolens saker.
- Rektorene opplever brukerstyrene som en støtte til arbeidet for skolen.
- Elevene har fått formell arena for å legge fram sine saker, å gi sitt syn på saker og å bli hørt. Elevens plass i brukerstyrene er berettiget og en styrke ved modellen.
  - *Det anbefales imidlertid å fastholde og videreutvikle gode rutiner for ivaretagelse av elevene i brukerstyrene, og å vurdere å innføre en nedre aldersgrense på 12 år for elevrepresentantene.*
- Sammensetningen av brukerstyrene synes godt egnet til å ivareta mål og intensjoner med forsøket
  - *Det bør imidlertid vurderes om de politiske representantene i brukerstyrene i en fremtidig modell, bør rekrutteres primært fra kommunestyre eller aktuelt overordnet politisk utvalg.*
- Brukerstyrene har hatt bredt nok mandat til å ivareta reell brukerstyring.
- Brukerstyrenes sakshåndtering, viser at styrene i stor grad bruker sin styringsrett
- Reglement for Brukerstyrte skoler har bidratt til ryddighet, fasthet og trygghet i arbeidet.
  - *Det anbefales imidlertid at man vurderer å presisere reglementet i forhold til
    - *premissene for Rådmannens behandling av ankesaker.*
    - *at deltagerne er representanter for brukergruppen og brukergruppens interesser, men møter uten bundet mandat i brukerstyrene.**
- Løsninger som er tatt i bruk i tilknytning til modellens plassering i kommunens 2 – nivå modell har fungert godt i forsøksperioden.
  - *Det er imidlertid en framtidig utfordring å finne en god modell som sikrer fortsatt reell brukerstyring i en ny kommunal organisasjonsmodell.*
- At det var frivillig om skolene skulle innføre ordningen, har vært viktig del av den lokale forankringen og drivkraften i arbeidet.
- Opplæringen av brukerstyrenes medlemmer og koordinering av brukerstyrens arbeid, sees på som en viktig del av modellen

c) *Bidrar arbeidet med brukerstyrt skoler til økt engasjement?*

- De som er direkte involvert i arbeidet med brukerstyrene, mener at forsøket i meget stor grad har ført til at elever, foresatte og ansatte ved skolen/barnehagen opplever økt grad av medinnflytelse og økt engasjement. Også gruppene som brukerstyrenes medlemmer rekrutteres fra, uttrykke i stor grad samme engasjement for ordningen. Ansatte uttrykker mest skepsis til brukerstyrene.
- Det er uttalt at engasjementet i tilknytning til brukerstyrenes arbeid, er bedre enn det man har erfaring med fra andre ordninger, og mulighetene for å øke et slikt engasjement er beskrevet som langt større med utgangspunkt i brukerstyremodellen enn ved de andre modeller man kjenner til.
- Flere tiltak er satt i verk for å favne bredt med brukerstyrenes arbeid
  - o *Det er imidlertid en utfordring å favne bredt og skape ytterligere engasjement rundt brukerstyrenes arbeid, blant annet å få til systematiske kommunikasjonslinjer mellom brukerstyrene og elevråd, personalråd, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU).*
- Foreldrene opplever at det er den reelle medvirkningen bidrar til økt engasjement både om skolen og lokalsamfunnet.
- Elevene mener at det bidrar til økt engasjement og trivsel at elevene får være med å gi sitt syn på saker, at de kan legge fram saker og at de er sikret å bli hørt.
- Ansatte i brukerstyrene mener at de har fått økt informasjon, påvirkningsmulighet, medinnflytelse, og bedre grunnlag og mulighet til å gjøre opp en mening og bidra til å fatte beslutninger i lokale skolesaker enn tidligere.
- Sakene som legges fram for brukerstyrene er det som i størst grad bidrar til reell innflytelse og skaper engasjement. Bredde i saker, saksforberedelse, kort vei fra saksframlegging til realisering, tidlig innflytelse i en saksgang, styrker engasjementene og reell brukerstyring.
- Evalueringen viser stor tilfredshet med håndtering av sakene som er behandlet i brukerstyrene.
- At brukerstyrene og har en reel mulighet til å fungere som et talerør for lokalmiljøet i forhold til kommunens sentrale ledelse, vurderes som en merverdi av ordningen og som også bidrar til økt lokalt engasjement.
- Forsøksperioden kan med hensyn til å få erfaringer med alle muligheter i modellen, beskrives som noe kort.

5.2. Om andre virkninger av forsøket

Neste evalueringsspørsmål fokuserer om forsøket gitt virkninger for meningsdanning (læring, holdninger, syn på saker), substansiell (konkrete virkninger, tiltak) eller strukturelle (organisering) virkninger.

5.2.1. Meningsdannende, substansielle og strukturelle virkninger

Det kan slutes at forsøket og arbeid med brukerstyrte skoler er av en slik karakter at det kan ha og har hatt, betydning for læring og meningsdanning. I tillegg til at opplæring av brukerstyrenes medlemmer inngår som en del av selve modellen, er det i det empiriske materialet og beskrevet at ordningen har gitt praktisk innsikt og erfaring med grunnleggende demokratiske spilleregler. Arbeid med modellen beskrives også som et virkelig lokaldemokrati i praksis. Det er beskrevet at foreldre gjennom forsøket er blitt myndige aktører i skolesaker og at dette har ført til økt bevissthet om at brukerne er overført reel makt, påvirknings- og avgjørelsesmyndighet. Dette har bidratt til ny innsikt og endringer i mening om og holdning til, brukermedvirning. Slik meningsdanning bidrar til det som i teorien beskrives som empowerment eller myndiggjøring. At rektorene opplever brukerstyrene som en støtte for arbeidet i skolen, bekrefter at ordningen har bidratt til økt realkompetanse i skolen, gjennom kompetansen som medlemmene i brukerstyret samlet tilfører.

Forsøket har hatt og kan antas å ha meningsdannende virkning i forhold til skoler som i utgangspunktet ikke ønsket å innføre brukerstyring. Ny skole ønsket å delta i prosjektet halvveis ut i forsøket, viser at forsøket har bidratt til holdningsendring til brukerstyring. Holdninger til brukerstyring er i følge informanter i denne evalueringen, påvirket også gjennom synliggjøring av foreldrenes reelle og formelle innflytelse som ved ansettelse av nye rektorer.

Forventinger om at forsøket kan ha substansiell innvirkning blant annet i form av tiltak i nærmiljøet, er delvis innfridd. Det er behandlet flere saker av betydning for nærmiljøet, og man ser at det er muligheter i strukturen med brukerstyrer til å engasjeres ytterligere i slike saker. Innad i skolene har forsøket hatt substansiell innvirkning gjennom ulike vedtak og realisering av vedtak og planer av ulike størrelse og karakter. Dette framgår også av de respektive brukerstyrenes møtebok.

Som svar på spørsmålet om forsøket har hatt strukturell virkning, vises det generelt til at brukerstyrte skoler i seg selv er strukturelle endringer. Brukerstyrene har i tillegg bidratt til åpnere kanaler fra skolen og lokalmiljøet til kommunen, enn tidligere. Som eksempler nevnes økt innflytelse for skolen og brukergruppene gjennom brukerstyrene i viktige saker som ansettelse av rektorer. At brukerstyrets leder har møte og stemmerett i rektorkollegiet i møter hvor det diskuteres og fattes vedtak som har konsekvenser for brukerstyrene, er en ny strukturell arbeidsform. Ledernes medvirkning i ansettelse av rektorer er en strukturell virkning, som er utprøvd ved to av skolene i forsøksperioden. Denne ordningen har bidratt til mer nyanserte ansettelsesprosesser, og blir både fra ledelsesnivå i kommunen og på brukerstyrenivå, beskrevet som svært vellykket.

Forsøket med Brukerstyrte skoler har videre framtvunget nye modeller for samarbeid med FAU, elevråd og ansatte. Det er jobbet spesielt med bedre strukturer for samarbeid og kommunikasjon med FAU ved to av skolene. Dette ansees som mergevinst av forsøket. Ordningen er også beskrevet som en ny struktur som sikrer bedre kommunikasjon mellom lokalmiljøet og kommunens sentrale ledelse.

5.2.3. Oppsummering

Både som forsøksordning og som modell for brukerstyring i seg selv, kan et slutte at ordningen har gitt og kan gi meningsdannende, substansielle og strukturelle virkninger, Drøftingene over kan sammenfattes til følgende punkter:

a) Har forsøket hatt meningsdannende virkning?

- Forsøket har gitt verdifull læring gjennom utprøving av modell for brukerstyrte grunnskoler. Denne læringen kan legges til grunn for bestemmelser om fremtidig anvendelse av modellen.
- Modellen bidrar til læring og erfaring med demokratiske prosesser og spilleregler.
- Forsøket har påvirket mening om og holdning til, - myndiggjøring, brukerstyring og synet på forholdet mellom leg og lærd.
- Forsøket har ført til at flere av foreldrene som var skeptiske eller imot forsøket ved start, har skiftet mening.
- Forsøket har påvirket holdninger til modellen, synliggjort blant annet ved at ny skole ønsket å delta i prosjektet halvveis ut i forsøket

b) Har forsøket hatt substansielle virkninger?

- Forventinger om at forsøket kan ha substansiell virkning i form av å påvirke tiltak i nærmiljøet, er delvis innfridd. Flere saker av betydning for nærmiljøet er behandlet av brukerstyrene, og det er muligheter i strukturen med brukerstyrer til å engasjeres ytterligere i slike saker.
- Forsøket hatt substansiell innvirkning innad i skole, gjennom ulike vedtak og realisering av vedtak, prosjekter og planer av ulike størrelse og karakter.
- Ny skole i forsøket er en substansiell virkning

c) Har forsøket hatt strukturelle virkninger?

- Forsøket er i seg selv av strukturelle karakter
- Forsøket med Brukerstyrte har framtvunget behov for ny struktur for samarbeid med FAU, elevråd og personalråd,
- Forsøket har ført til ny organisering av FAU og foreldresamarbeid ved to av forsøksskolene.
  - o *Forsøket har til en viss grad satt arbeidet i FAU noe i skyggen av brukerstyrene. Det bør arbeides for å avklare forholdet mellom disse ordningene i skolene.*
- Ordningen har og kan også fungere som en ny struktur som bidrar til bedre kommunikasjon mellom lokalmiljøet og kommunens sentrale ledelse.
- En strukturell virkning av forsøket, er at det er framtvunget løsninger for å sikre brukerstyrene reell brukermedvirkning på enhetsledernivå i kommunen.
  - o *I en eventuell videreføring av brukerstyring i grunnskolen, bør det utvikles permanente modeller som sikrer kommunikasjon og reell brukermedvirkning med nivået over brukerstyrene i kommunens nye organisasjonsmodell.*

5.3. Videreføre eller avslutte?

5.3.1. Brukerstyring eller samarbeidsutvalg?

I drøftingene som skal munne ut i svar på om ordningen med brukerstyrer kan anbefales videreført eller ikke, kan en like gjerne stille spørsmålet om hva som er alternativet. Svaret på dette er enten samarbeidsutvalg (SU) eller utvidet SU, som man har innført for de andre skolene i Larvik. Brukerstyrene er entydige i sin vurdering, brukerstyring er den løsningen som ansees som den beste og den løsningen man ønsker å videreføre og å anbefale for andre. En av skolene i forsøket har også erfaring med utvidet SU, denne ordningen ønsker man

heller ikke å gå tilbake til. ”*Hvorfor gi opp en modell man bare har gode erfaringer med?*” – er spørsmål som er stilt i drøftinger om erfaring med brukerstyringsmodellen.

Det er generelt grunnlag i materialet som ligger til grunn for denne undersøkelsen, å konkludere med at skolene som har deltatt i forsøket, ønsker å videreføre ordningen ved egen skole. Slik videreføring er det godt grunnlag for i denne evalueringen, til å støtte. Ved Hvarnes skole og barnehage er ønsket om videreføring noe avventende i forhold til ny organisasjonsmodell for skolen. Spesielt de ansatte inntar en avventende holdning. Brukerne ønsket ubetinget videreføring og eventuell tilpasning til ny modell. Ordningen vurderes på bakgrunn av de erfaringene som er gjort, også å ha stor overføringsverdi til andre skoler. Dette forsterkes gjennom erfaringene fra skolen som er kommet med i forsøket ett år etter de øvrige. Forsøksskolene anbefaler også at modellen innføres ved andre skoler i Larvik, men at dette bør skje etter eget ønske. Det understrekes at det sannsynlig bør være en valgfri ordning ved den enkelte skole slik at arbeidet forankres tilstrekkelig lokalt.

Begrunnelsene for at ordningen bør innføres permanent ved forsøksskolene, er først og fremst at ordningen gjør det mulig for engasjerte brukere å engasjere seg, og at foreldrenes kompetanse og engasjement er viktig for skolen og barna. Elevenes mulighet til å påvirke utfallet av saker direkte gjennom representasjon og dialog, er blant argumentene som er brukt for å opprettholde brukerstyringsordningen. Ansatte har trukket fram at brukerstyret bringer de ansatte nærmere avgjørelsesmyndighetene og de får dermed også større påvirkningsmulighet, enn gjennom andre modeller. Rektorene mener skolen styrkes gjennom brukerstyrene og at disse er til støtte for rektors arbeid. Samlet gir ordningen med brukerstyrte skoler en økt realkompetanse og merverdi for skolen i større grad enn andre ordninger som man kjenner til og har erfaring med, som SU og utvidet SU. De utfordringene som er registrert i forhold til modellen og spesielt i forhold til å sikre kommunikasjon med de gruppene man er valgt i fra, blir forklart med at arbeidet er i en kontinuerlig utvikling og at dette vil gå seg til over tid.

Forsøksperioden synes noe kort for å få full erfaring med alle sider og antagelser knyttet til modellen. Det er registrert noen utfordringer i forhold til arbeidet innen modellen som det bør arbeides videre med. Det antas at disse utfordringene ikke er spesielle for denne ordningen, men at utfordringene enklest lar seg løse innefor modellen for brukerstyrte skoler enn innenfor andre modeller man kjenner til. Samtidig skjer det omfattende organisasjonsendringer i Larvik kommune som har ført til en avventende holdning til

brukerstyrenes muligheter til reell innflytelse. Ønskes mer kunnskap om modellens muligheter, mer omfattende erfaring om alle forsøkets sider og i forhold til ny organisering av enhetsstrukturen i Larvik kommune, anbefales det å utvide forsøksperioden.

5.3.2. Oppsummering

I dette avsnittet summeres den avsluttende diskusjonen om forsøket med brukerstyrte skoler har gitt erfaring eller råd som kan inngå i et samlet grunnlag når det skal gi stilling til ordningens framtid. Utviklings- og forbedringsmuligheter er også her framhevet gjennom ekstra innrykk og kursiv:

- Forsøksskolene ønsker ordningen videreført lokalt. Ansatte ved Hvarnes skole ønsker å se modellen i sammenheng med ny enhet. Evalueringen gir støtte til denne vurderingen.
- Modellen synes å ha god overføringsverdi til andre grunnskoler
- Det er anbefalt at implementering av modellen ved andre skoler i Larvik, primært bør skje som frivillig ordning for å sikre lokal forankring og engasjement.
- Utfordringer i modellen er beskrevet som ubrukte muligheter.
  - *Forsøksperioden synes noe kort til å få full erfaring med alle sider med modellen. Utfordringene som er registrert i tilknytning til modellen for brukerstyring, antas å være til stede også i de alternative modellene for skolene, men enklest løst innefor modellen for Brukerstyrte skoler.*
  - *Forsøksperioden er lang nok til å trekke de slutningene som er gjort i denne evalueringen. Ønskes mer omfattende erfaring og vurdering av alle forsøkets sider og i forhold til ny organisering av enhetsstrukturen i Larvik kommune, anbefales det å utvide forsøks- og evalueringsperioden.*
- Det er ikke grunnlag i denne evalueringen til å konkludere med at modellen bør avvikles. Videreføring fordrer imidlertid dispensasjon fra Opplæringsloven eller endringer i denne.

6. Avslutning

Med dette legges sluttrapport fra følgeevalueringen av Brukerstyrte grunnskoler i Larvik kommune, fram for oppdragsgiver. To skoler har vært med i forsøket fra start, en skole er kommet med etter hvert. Gjennom følgeforskningen er det registrert både intenderte og ikke intenderte virkninger av forsøket, det er registrert virkninger av positiv karakter, og det er registrert utfordringer som det kan arbeides videre med. Erfaringene fra forsøksskolene er likevel slik at man ved alle skolene ønsker å fortsette som brukerstyrte skoler, og forsøksskolene anbefaler også ordningen for andre. Begrunnelsen er at modellen fremmer reelle brukermedvirkning og engasjement, i langt større grad enn andre modeller man kjenner til og har erfaring med, som i dette tilfellet er SU og utvidet SU i Larvik kommune.

En av årsakene til det registrerte engasjementet i tillegg til at ordningen fremmer reell brukerstyring, er at skolene som har innført brukerstyring, selv har valgt det. Ordningene er derved godt forankret lokalt. Engasjementet styrkes også gjennom sakene som legges fram for brukerstyrene. Sammensetningen av brukerstyrene gir mulighet for å drøfte ulike perspektiver i de sakene som er oppe, og både fagkompetanse og brukerkompetanse legges til grunn for vedtakene som fattes. Slik bidrar ordningen til å øke skolenes realkompetanse. Når vedtak fattes, har brukerne ved foresatte, avgjørelsesmyndighet. God brukerstyring og gode vedtak er imidlertid avhengig av gode saksframlegg og av type saker som legges fram til behandling. Beslutningsgrunnlag og prioriteringsgrunnlag må være tydelig. Dette bidrar til en endret form for åpenhet og innsikt i skolens indre anliggende, enn tidligere. Innsikt og åpenhet bidrar til kvalitetssikring, men kan også gjøre ordningen noe personavhengig. Spesielt stilles det nye og andre krav til rektorenes evne og vilje som tilrettelegger, som ansvarlig for brukerstyrenes sekretariat og som saksbehandler for styret. Rektors samspill med brukerstyrenes medlemmer generelt og brukerstyrenes ledere spesielt, er viktig. Lederne spiller en viktig rolle for det arbeidet som gjøres i brukerstyrene, men også som overordnet og som samarbeidspartner for rektorene. I denne undersøkelsen gir samtlige rektorer uttrykk for at brukerstyrene er en god støtte i rektors daglige arbeid. I samspill med rektorene, er ledene også viktige i vurdering av saker som legges fram for styrene, og for oppfølging av styrenes møter. Arbeidet er registrert som tidkrevende både av rektorene og lederne – og kvaliteten på arbeidet kan slik sett, bli personavhengig. Sammen med tydelig avklaring av ledernes ansvarsområde, er opplæringen av brukerstyrenes ledere og medlemmer, viktig for arbeidet som gjøres i brukestyrene.

Nettverket mellom rektorene og brukerstyrenes medlemmer har vist seg å være en støtte for det arbeidet som er gjort ved forsøksskolene. Både opplæringen og nettverket, sees på som en del av den totale modellen.

Reglementet for brukerstyrene har vist seg som en støtte og trygghet i arbeidet som brukerstyrene utfører. Rektorenes og mindretallets muligheter etter gitte retningslinjene til å anke avgjørelser, er en ytterligere kvalitetssikring, men kan også komme til å true den reelle brukerstyringen dersom kriteriene for ankebehandling er vage. Derfor er det foreslått noen presiseringer i reglementet for slik behandling.

Gjennom brukerstyrene har elevene fått formalisert brukermedvirkning. De kan legge fram egne saker og gi sitt syn på saker som er til behandling, og de blir hørt. Dette er en styrke for modellen. Det er samtidig viktig å legge til rette for elevene både før møtene og i selve møtene i brukerstyrene, for å sikre at elevene forstår sakene som er til behandling slik at de kan bidra ut fra sine forutsetninger. Likevel tror vi at brukerstyrenes form ikke passer alle aldersgrupper og foreslår å vurdere en nedre aldersgrense på 12 år for medlemmene i brukerstyrene. Elevenes medvirkning kan ytterligere sikres indirekte gjennom arbeid i klassene og i elevrådene. På samme måte må det arbeides for å sikre kommunikasjon mellom brukerstyrene og gruppene de er valgt fra og representerer, og mellom brukerstyrene og overordnede organisatoriske nivå. I forsøksperioden har det siste vært rådmannen i kommunen. I ny modell for enhetene i Larvik kommune, er dette i skrivende stund uklart.

Det finnes ikke grunnlag i denne evalueringen til å konkludere med at modellen bør avvikles. Snarere tvert i mot. Evalueringen gir god støtte til forsøksskolenes egne vurderinger og ønske om å videreføre ordningen etter forsøksperioden. Ordningen synes også godt egnet til å overføre til andre skoler som ønsker denne formen for brukermedvirkning. Videreføring fordrer imidlertid dispensasjon fra Opplæringsloven eller endringer i denne. Mer nyanser og detaljer om prosjektet og følgeevalueringen, er gitt andre steder i denne rapporten. I løpet av forsøksperioden er det utarbeidet to halvårsrapporter (Rønningen 2004 og 2005). Det er i tillegg utarbeidet oppsummeringer til hvert av brukerstyrene underveis. I disse rapportene og notatene inngår mer detaljert informasjon om forsøket og forslag til videreutvikling av modellen og arbeidet for å engasjere bredt lokalt, er beskrevet mer detaljert der.

Litteratur

Andrews, Therese (2003): "Nytt" ideologisk grunnlag for forebyggende helsearbeid. En diskusjon av syn på makt og endring. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, Vol 6, nr.1.

Arnsteins, Sherry (1969): *A Ladder of Citizen Participation*, Journal of the American Institute of Planners.

Baklien, Bergliot (2000): Evalueringsforskningen i Norge, *Tidsskrift for samfunnsforskning* vol. 34. Oslo

Baklien, Bergliot (2000): *Evalueringsforskning for og om forvaltningen*. I Olav Foss og Mjøndalen (red): Evaluering av offentlig virksomhet. NIBR 4:2000. Oslo

Berg, Anne Marie og Olav Eikeland (1997): *Medvirkning og læring. Endringsprosesser i staten – en veileder*. Tano Aschehoug. Oslo.

Habermas, Jürgen 1997: *Teorien om den kommunikative handelen*. Aalborg Universitetsforlag. Aalborg

Helgesen, Marit og Tore Hansen (2001): *Driftsstyrer i Osloskolen – styring eller bare drift? Evaluering av driftsyreordningen i Osloskolen*. NIBR, Prosjektrapport nr 18. Oslo

Holter, Harriet (1996): *Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning*, i Holter og Kalleberg (red) *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*. Universitetsforlagets metodebibliotek, Oslo

Larvik kommune (2003): Saksnummer 046/03 – Oppvekst og kulturkomiteen og Saksnummer 093/03 – Kommunestyret. Larvik

Larvik kommune (2003): *Kommunedelplan for Larvik by. Fase 1*. KOU 2003:3. Vedlegg. Larvik

Larvik kommune (2004 -a): *Prosjektsøknad, medlemsdrevet UOD – prosjekt. Brukerstyrer i grunnskolen*, Larvik kommune. Rådmannen. Larvik.

Larvik kommune (2004 – b): *Brukerstyrte skoler. Larvik kommune 2004 – 2005. Prosjektbeskrivelse*. Rådmannen. Larvik

Larvik kommune 2003: *Reglement for brukerstyrene i grunnskolen*. Rådmannen. Larvik

Lindøe, Preben, Aslaug Mikkelsen og odd Einar Olsen (2001): *Fallgruver i følgeforskning*. Rogalandsforskning. Stavanger.

NOU 2003:16: *I første rekke*

Stang, Ingun (2003): *Bemyndigelse. En innføring i begrepet og ”empowermenttenkningens” relevans for ansatte i velferdsstaten*. I Hauge og Mittelmark (red) 2003: *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog*. Fagbokforlaget. Bergen

St. meld. nr. 30 (2003 – 2004): *Kultur for Læring*.

Sverdrup, Sidsel (2001): *Evaluering. Faser, design og gjennomføring*. Fagbokforlaget. Bergen

Taylor, C. E. og Contu, P. (1997): *Measuring community participation and changes in health promotion programme in Sardegna, Italy*. Cagliari.

Utviklingspartner, 2005: *Vurdering av driftsstyreordningen i grunnskolen i Oslo*. Oslo

Vedlegg:

1. Underveisevaluering brukerstyrene
2. Spørreskjema til brukerstyrenes sluttvurdering
3. Spørreskjema til elevene
4. Spørreskjema til rektorer og ledere for brukerstyrene
5. Samtaleguide til politisk og administrativt ledelse
6. Invitasjon til høringsuttalelse ved slutt

Vedlegg 1:

Underveisevaluering Brukerstyrte skoler

Individuelt skjema

1. I brukerstyret representerer jeg (sett kryss):

Foreldrene: _____
Skolens ansatte: _____
Kommunen: _____
Elevene: _____

Navn på skolen: _____

Erfaring med brukerstyre

2 A. Les gjennom følgende påstand:

Brukerstyret vårt har en god arbeidsform. Jeg forstår min rolle i brukerstyret, jeg blir hørt og mine meninger blir tatt hensyn til.

Tenk godt gjennom hvor godt *du* mener påstanden stemmer på en skala fra 0 – 10. Noe trekker som regel opp på skalaen, mens andre ting kan trekke ned. Hvor mener **du** dere står i dag? (sett kryss)

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Påstanden stemmer ikke</i>				<i>Påstanden stemmer godt</i>			<i>Påstanden er helt riktig</i>			

B. Hva trekker opp på skalaen?

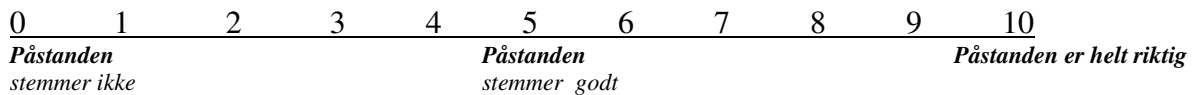
C. Hva trekker ned på skalaen?

D. Hva kan eventuelt gjøres? (Bruk gjerne baksiden av arket)

3 A Les gjennom følgende påstand:

Sakene vi behandler i brukerstyret legges fram slik at alle kan sette seg inn i saken. Sakene er varierte og viktige for skolen (og barnehagen). Beslutninger tas til beste for skolen (og barnehagen).

Tenk godt gjennom hvor godt *du* mener påstanden stemmer på en skala fra 0 – 10. Noe trekker som regel opp på skalaen, mens andre ting kan trekke ned. Hvor mener **du** dere står i dag? (sett kryss)

B. Hva trekker opp på skalaen?

C. Hva trekker ned på skalaen?

D. Hva kan eventuelt gjøres? (Bruk gjerne baksiden av arket)

Vedlegg 2:

Sluttevaluering Brukerstyrte skoler Individuelt skjema

1. I brukerstyret representerer jeg (sett kryss):

Foreldrene: _____
Ansatte: _____
Kommunen: _____
Elevene: _____

Erfaring med brukerstyre

2 A. Les gjennom følgende påstand:

Økt innsyn i- og erfaring med drift av skolen gjennom representasjon i Brukerstyret, har ført til at elever, foresatte og ansatte skolen (og barnehagen) opplever økt grad av medinnflytelse. Forsøket har også ført til økt samhandling og økt trivsel.

Tenk godt gjennom hvor godt *du* mener påstanden stemmer for **den gruppen du representerer**. Vurder påstanden på en skala fra 0 – 10, hvor 0 betyr at påstanden ikke stemmer i det hele tatt, og 10 betyr at påstanden er helt riktig (sett kryss):

0   1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Påstanden   Påstanden   Påstanden er helt riktig
stemmer ikke   stemmer godt

B. Hva trekker *opp* på skalaen?

C. Hva trekker *ned* på skalaen?

D. Bør noe gjøres? (Bruk gjerne baksiden av arket)

3 A. Les gjennom følgende påstand:

Ordningen med Brukerstyre bør videreføres ved skolen (og barnehagen) etter endt forsøksperiode, og modellen anbefales også for de andre skolene i Larvik kommune.

Hvor godt mener *du* at påstanden stemmer. Vurder samme skala fra 0 – 10, hvor 0 betyr at påstanden ikke stemmer i det hele tatt, og 10 betyr at påstanden er helt riktig (sett kryss):

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Påstanden stemmer ikke</i>					<i>Påstanden stemmer godt</i>					<i>Påstanden er helt riktig</i>

B. Hva trekker opp på skalaen?

C. Hva trekker ned på skalaen?

D. Bør noe gjøres? (Bruk gjerne baksiden av arket)

Vedlegg 3:

Sluttevaluering Brukerstyrte skoler

Individuelt skjema, elever

1. Jeg er (sett kryss) Gutt_____ Jente_____
2. Klasse trinn _____
3. Hvor lenge har du vært med i Brukerstyret? _____
4. Hva er dine viktigste oppgaver i Brukerstyret (hva gjør du)?
5. Er du fornøyd med opplæringen du har fått om Brukerstyrets arbeid? Hvorfor (evt ikke)?
6. Sakene i brukerstyret er (sett kryss for (alt) det som stemmer):
  - a. Interessante _____
  - b. Lærerike _____
  - c. Viktige _____
  - d. Kjedlige _____
  - e. Vanskelig å forstå _____
  - f. Jeg får hjelp til å forstå sakene _____
    - a. Av hvem? _____
    - i. Når? _____
  - g. Annet – hva? (Hvis forslagene over ikke stemmer, eller du har noe mer å tilføye – skriv med egne ord):
7. Møtene i Brukerstyret (sett kryss for (alt) det som stemmer):
  - b. Varer passe lenge _____
  - c. Varer for lenge _____
  - d. Er interessante _____
  - e. Er lærerike _____
  - f. Er viktige _____
  - g. Er kjedlige _____
  - h. Det er vanskelig å forstå alt som skjer på møtene _____
  - i. Jeg får alltid sagt det jeg mener _____
  - j. De voksne tar meg på alvor og tar hensyn til det jeg har å si _____
  - k. Annet – hva? (Hvis forslagene over ikke stemmer, eller du har noe mer å tilføye – skriv med egne ord):

8. Vil du anbefale at ordningen med Brukerstyret fortsetter ved skolen?

(Sett kryss og begrunn)

_____ ja , hvorfor?

_____ nei, hvorfor?

_____ Vet ikke

9. Bør elevene fortsette å være medlem av brukerstyrene som, nå?

_____ ja, Hvorfor?

_____ nei, Hvorfor?

_____ Vet ikke

10. Vil du anbefale andre skoler å innføre Brukerstyrer? Hvorfor?

Vedlegg 4:

Brukerstyrte skoler

Åpent spørreskjema til rektorene og brukerstyrenes ledere

Nettversjon

1. Hvorfor brukerstyrte skoler?

- a. Hva er begrunnelsen for at din skole ønsket å delta i forsøket med brukerstyrte skoler? Svar:
- b. Hva ønsker dere primært å oppnå med brukerstyret? Beskriv gjerne i forhold til opplevd før – situasjon.
- c. Hva er argumentene for at brukerstyrene vil føre til forventet endring/forbedring?
- d. Står arbeidet i brukerstyrene i forhold til intensjoner og forventninger så langt? Vurder svaret ditt på følgende skala:

0   1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Nei   i liten grad,   i middels grad,   i stor grad,   i meget stor grad,   i svært stor grad

- Hva trekker opp på skalaen (fremmende faktorer)? Svar:
- Hva trekker ned på skalaen (hemmende faktorer)? Svar:
- Er det registrert kritiske faktorer? Svar:
- Hva er forutsetninger for å lykkes (Hva kan gjøres)? Svar:

2. Sammensetning av brukerstyrene:

- a. Er -, og i tilfelle hvorfor og hvordan er -, sammensetningen av brukerstyrene egnet til å ivareta mål og intensjoner med ordningen? Begrunn gjerne svaret. Svar:

- b. Hvordan kan brukerstyrene føre til at elever, foreldre og ansatte opplever større grad av trivsel og medinnflytelse gjennom økt representasjon i brukerstyret?

Begrunn gjerne svaret. Svar:

- c. I hvilken grad vil du anta at brukerstyrene **har** bidratt til at brukergruppene opplever større grad av **medinnflytelse**, så langt i prosessen, vurdert på en skala fra 0 – 10:

0   1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Ikke bidratt,   i liten grad,   i middels grad,   i stor grad,   i meget stor grad,   i svært stor grad

- Hva trekker opp på skalaen? Svar:

- Hva trekker ned? Svar:

- Hva kan eventuelt gjøres? Svar:

- Spesielle kommentarer? Svar:

- d. I hvilken grad vil du anta at brukerstyrene **har** bidratt til at brukergruppene opplever større grad av **trivsel**, så langt i prosessen, vurdert på en skala fra 0 – 10:

0   1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
Ikke bidratt,   i liten grad,   i middels grad,   i stor grad,   i meget stor grad,   i svært stor grad

- Hva trekker opp på skalaen? Svar:

- Hva trekker ned? Svar:

- Hva kan eventuelt gjøres? Svar:

- Spesielle kommentarer? Svar:

3. **Hvorfor** antas det at brukerstyre skal føre til **bedre skoleprestasjoner**? Svar:

4. **Om kvalitet på skoletilbudet:**

- a. Hvorfor og eventuelt hvordan, er det rimelig å anta at brukerstyring skal føre til bedring av kvalitet på skoletilbudet? Svar:
- b. Hva vil være rimelige indikatorer på slik bedring? Svar:
- c. Har slik bedring skjedd? Gi gjerne eksempler. Svar:

5. **Om meningsdanning:**

- a. Kan forsøket ha (har forsøket hatt) noen betydning for synet på brukermedvirkning og brukerstyring, eventuelt på hvilken måte? (positiv, negativ, avklarende eventuelt annet)? Hos hvem? (Brukere, fagfolk eller politikere, andre (hvem).....) Svar:
- b. Kan forsøket ha opplærende effekt – for eksempel i forhold til demokrati, elevmedvirkning og elevstyring eller annet? Svar:
- c. Har forsøket hatt betydning for annen holdningsendring eller meningsdanning ved skolen/barnehagen eller i kommunen? I tilfelle hva og hvordan? Svar:

6. **Om substansiell innvirkning**

- a. Forventes det at forsøket skal bidra til, eller har forsøket bidratt til spesielle tiltak eller aktiviteter i nærmiljøet, på skolen osv? Svar:
- b. Har forsøket gitt eller kan man forvente at forsøket skal gi en form for substansiell merverdi eller annen form for merverdi (jmf evalueringsrapporten)? Svar:

- c. Har forsøket hatt eller kan det forventes at forsøket vil komme til å få substansiell innvirkning på noen andre områder enn det som er tenkt på så langt? Svar:

7. Om strukturelle betydning:

- a. Kjenner du til om forsøket har hatt innvirkning på arbeidet i avtalefestede organer og/eller øvrige organer for brukermedvirkning i skolene/barnehagen? I tilfelle hva, hvordan og hvorfor? Svar:
  - b. Forventes det at forsøket skal bidra til, eller har det bidratt til nye arbeidsformer, rutiner, møtevirksomhet, betydning for organisasjonsmessige forhold lokalt (FAU, elevråd, ansattes råd og utvalg mv), organisasjonsmessige forhold i videre betydning, (forholdet mellom brukerstyrene og den kommunale styring, eller andre). I tilfelle hvorfor og hvordan? Svar:
  - c. Ny skole er blitt med i forsøket – har dette noen signaleffekt i forhold til forsøket? Svar:
8. Diskusjoner omkring forholdet mellom rektormøter og brukerstyrene er allerede registrert. Hvordan vil du beskrive betydningen av denne prosessen så langt og eventuelt hvilke avklaringer gjenstår? Svar:
9. Har brukerstyret ved din skole lagt spesielt til rette for å ivareta elevrepresentantene? I tilfelle hva og hvordan, eventuelt hva bør gjøres og hvorfor? Svar:
10. Er du fornøyd med framgangsmåter i å fremme og behandle saker i brukerstyret? Begrunn svaret. Svar:
11. Er du fornøyd med type saker, eventuelt bredde av saker som er behandlet i brukerstyret til nå? Begrunn og gi eventuelt eksempler. Svar:
12. Er det noen enkeltsaker som har hatt spesiell betydning, som du ønsker å framheve? I tilfelle hva og hvorfor? Svar:

13. Dersom du ønsker å kommentere brukerstyremodellen, hva ville du legge vekt på?
Fremmer modellen slik du vurderer det, reell brukerstyring – og hvor viktig er i tilfelle det (for hva)? Hvordan vurderer du reell brukerstyring i forhold til en partnerskapsmodell mellom fagfolk og brukere i dette forsøket? Svar:
14. I evalueringsnotatet er det lagt vekt på betydningen av å ”favne bredt” i alle representasjonsgruppene i brukerstyret for å nå intensjonene med forsøket. Er du enig i denne påstanden, og i tilfelle hva slags initiativ er gjort, og hva kan eventuelt gjøres. Hvis du ikke er enig, hvorfor? Svar:
15. Hva vil du beskrive som de viktigste indikatorene for måloppnåelse i forsøket? Svar:
16. Er forutsetningene til stede for at målene i forsøket skal nåes ved din skole? Svar:
17. Med den erfaring du har til nå, hvilke av de følgende alternativ, vil du anbefale for brukerstyrene etter 1/1- 2006(sett kryss):
- a. Ordningen med brukerstyre innføres som permanent ordning etter forsøksperioden. Begrunn svaret:
  - b. Ordningen med brukerstyre videreføres i en utvidet forsøksperioden. Begrunn svaret:
  - c. Ordningen med brukerstyre opphører. Begrunn svaret:
  - d. For tidlig å mene noe om det nå. Begrunn svaret:
  - e. Annet. Begrunn svaret:
18. Synes du evalueringen har for bredt eller for smalt fokus, slik den nå er lagt opp? Hva mener du i tilfelle bør ha størst, eventuelt større fokus og hva bør/ kan eventuelt fokuseres mindre eller utelukkes? Svar:

19. Til rektorene:

- a. Hvilken betydning har brukerstyrene for din utøvende rolle som rektor ved den enkelte skole og som enhetsleder i Larvik kommune (positive og eventuelt negative faktorer)? Svar:

20. Til alle: Spesielle forhold til evalueringen eller annet du ønsker å kommenterer eller presisere? Svar:

Vedlegg 5:

Brukerstyrte skoler

Samtaleguide administrativt og politisk ledernivå

Sluttevaluering

1. Viktige forventninger til evalueringen
2. Hvorfor brukerstyrte skoler?
  - a. Hva var de viktigste faglige begrunnelsene for forsøk med Brukerstyrte skoler?
  - b. Står arbeidet i brukerstyrene i forhold til intensjoner og forventninger dere hadde ved oppstart?
3. Er det spesielle saker (eller generelle saker som budsjett, virksomhetsplaner osv), som brukerstyrene har behandlet som dere ønsker å trekke fram på noen måte?
4. OM meningsdanning:
  - a. Hva var *holdningene* til brukerstyrte skoler før vedtak om forsøket ble fattet?
  - b. Tror dere disse holdningene er endret? På hvilken måte? Hvorfor?
  - c. Kan forsøket ha opplærende effekt?
5. Om substansiell effekt:
  - a. Ved oppstart, forvente dere at forsøket skulle gi merverdi utover skolesituasjonen?
  - b. Kjenner dere til om tiltaket har hatt substansiell effekt?
  - c. Andre forventinger til konkrete resultater/synlige
6. Om strukturelle effekt:
  - a. Er dette et tegn på at det skjer strukturelle virkninger av forsøket?
  - b. Hvilke konsekvenser kan en tenke seg at forsøket får for Larvik kommune etter forsøksperioden?
  - c. Lokale strukturer: Diskusjoner omkring forholdet mellom rektormøter og brukerstyrene er allerede registrert. Kommentarer til dette?
  - d. Saksbehandling og ankesaker – kommentarer til disse?
  - e. Er det andre strukturelle konsekvenser som kan tenkes som en effekt/bieffekt av forsøket?
7. Er det andre viktige forhold som evalueringen bør fokusere?

Vedlegg 6:

Invitasjon til høringsuttalelse om forsøket Brukerstyrte skoler ved egen skole

**Til FAU/Foreldreparlament, Ansattes råd/representasjonsgrupper og Elevråd
ved Ra ungdomsskole, Hvarnes skole og barnehage og Tjodalyng barnehage**
Kopi til
Elevrådernes kontaktlærere

Bakgrunn for henvendelsen

Larvik kommunestyre vedtok høsten 2003 å gjennomføre et forsøk med brukerstyrer med rent foreldreflertall, i grunnskolen. Fylkesmannen i Vestfold har godkjent et toårig forsøk i perioden fra 01.01.04 til 31.12.05. Hvarnes skole og barnehage og Ra ungdomsskole har vært med i forsøket fra oppstart. Tjodalyng barneskole ble koblet på forsøket fra og med januar 2005. Kommunenes Sentralforbund (KS) har gitt støtte til ekstern evaluering. HENÆR – senteret ved Høgskolen i Vestfold har fått i oppdrag å følgeevaluere forsøket.

Evalueringen av forsøket har fram til nå, vært konsentrert om arbeidet i brukerstyrene og forholdt seg til erfaringer som er gjort av dem som direkte er representert i brukerstyrene. Det er utarbeidet to rapporter fra følgeevalueringen. Disse er å finne på Larvik kommunes hjemmesider. Som vedlegg til dette skrivet vil dere finne en kort oppsummering av erfaringene som er gjort så langt i forsøket. Når forsøksperioden nå går mot slutten, ønsker vi å samle inn erfaringer fra andre viktige berørte grupper. Derfor denne henvendelsen til dere. Vi ønsker å invitere dere til å gi en vurdering av forsøket med Brukerstyrte skoler ved egen skole i form av en høringsuttalelse fra hver av FAU/ Foreldreparlamentet, ansatte og elevrådene ved forsøksskolene. Vi ønsker at dere

a) drøfter positive og negative sider ved modellen for brukerstyring som er utprøvd ved egen skole, b) gir en begrunnet vurdering av om modellen bør videreføres ved egen skole etter endt forsøksperiode, og eventuelt c) en begrunnelse av om dere også ønsker å anbefale modellen for de andre skolene i Larvik kommune.

Dette skrivet går som en felles henvendelse til alle de tre instansene ved hver av skolene, - med kopi elevrådenes kontaktlærere, og vi ber spesielt om at kontaktlærerne bistår evalueringen ved å legge til rette, hjelpe og sikre at elevrådene kan svare på denne henvendelsen ut fra sine forutsetninger.

På bakgrunn av rammene for forsøket og tidsfrister for evalueringen, ber vi om en snarlig tilbakemelding på henvendelsen og senest innen **15. november 2005**. Høringsuttalelsen kan sendes via e-post til evaluator; Grete.E.Ronningen@hive.no.

På forhånd takk!

Mvh
Grete Eide Rønningen
Evaluator
Høgskolen i Vestfold